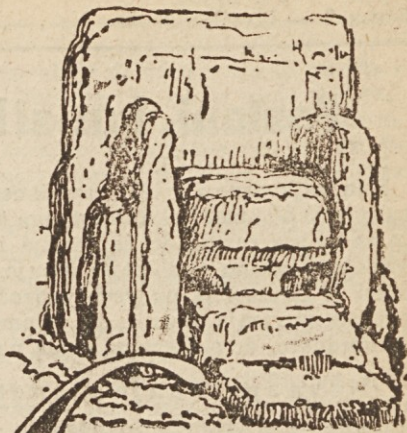

Koroska

Izdaja:
BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šilling,
v inozemstvu mesečno 4.— šillinge,
Posamezna številka 30 grošev.

kronika

Leto IV.

Celovec, 30. januarja 1948

Številka 5

Bevin svari Sovjetsko zvezo

Iz govora britanskega zunanjega ministra Bevin o britanski zunanji politiki

Britanski zunanji minister Bevin je pri začetku debate o zunanji politiki v britanski spodnji zbornici izjavil:

»Kar se tiče organizacije povojnega sveta, smo zares v kritičnem trenutku in jaz se popolnoma zavedam tega, da bodo odločitve, ki jih sprejemamo, odločilne za bodoči mir na svetu.

Predvsem moram pred zbornico obrazložiti vsa dejstva, na podlagi katerih moramo sprejeti naše odločitve.

Razvoj po jaltški konferenci je osvetlil politiko Sovjetske zveze v tem pravcu, da se poslužuje kakršnegakoli sredstva za ureditev svoje moči in nadzorstvo komunistov v vzhodni Evropi in kot izgleda sedaj tudi v zahodni.

Mislim, da je popolnoma jasno, da se komunistična dejavnost neusmiljeno nadaljuje v vseh deželah. Bili smo priča tej igri v Poljski, Bolgariji, Madžarski in nedavno v Rumuniji. Po naših informacijah bodo isto poskusili tudi drugje. Tako se vprašanje ne omejuje enostavno na organizacijo Poljske ali katerekoli druge dežele, temveč na kontrolo vzhodne Evrope po Sovjetski zvezi, katere meje so bile stvarno porinjene naprej. Treba je pogledati le na zemljepisno karto, pa se vidi, kako se je Sovjetska zveza med vojno razširila. Vendar je zadosti dokazov, da se Sovjetska zveza ne zadovoljuje s to ogromno ekspanzijo.

Sistem mednarodnih sporazumov ni mogel funkcionirati in to, kar bi moral biti polizkus povojnega mednarodnega sodelovanja, ni bilo drugega kot stalen vir sporov in nevarnosti.

Nato je Bevin načel velik problem Grčije: »Postavljena in izrečena je teza, da zamore Sovjetska zveza čakati, dokler se Združene države in Velika Britanija ne bodo utrudile in bo nato takozvana vlada komunističnih upornikov priznana brez tveganja ter tako vsiljena Grčiji komunistična vlada, na kar bo dežela prišla v kolovoz sovjetskega življenja. Dovolite mi, da pojasnim točno stališče britanske vlade. Upali smo, da bomo lahko zapustili Grčijo; upali smo, da bo po prvih volitvah sestavljena vlada, da se bodo nato vršile nadaljnje volitve in da bo vlada lahko demokratsko poslovala. To se pa ni zgodilo. Kajti stvarno je bila dežela stalno v državljanski vojni. Ne gre zato, kakšna vlada je bila v Grčiji izvoljena, gre za neprestan in brezobziren poskus spraviti deželo na sovjetski kolovoz.

Ta problem se enako kot problem Trsta tiče podpisnikov nedavnih pogodb, ki so jih podpisali zavezniki, tudi velesile.

Prosim vse moje prijatelje v tej zbornici, da gledajo resnici v obraz. Položaj je nevaren. Gre za politiko sile. Hoteli smo napraviti iz Grčije neodvisno deželo in se nato iz nje umakniti, hočemo pa tudi, da jo pustijo pri miru njeni severni sosedje in vsi drugi.

S tem problemom so se bavili Združeni narodi, bili pa so izigrani od balkanskih sosedov Grčije. Sedaj obstoja resnična nevarnost, da zagrešijo ti sosedje in njihovi sovjetski mentorji kakšno veliko pomoto. Zelo resno bi svetoval, da se postopa z velikim taktom. Taka izzivanja so včasih povod velikim dogodkom, katerim se želimo mi in upam da tudi oni skrbno izogniti. Bilo bi bolje urediti to stvar v smislu odločitve glavne skupščine Združenih narodov kot z nadaljevanjem državljsanske vojne.

Ce pristanemo na odločitve skupščine v drugih vprašanjih, jih moremo sprejeti tudi v tem primeru.

Bevin je nato izjavil, da še vedno upa, da bi se lahko premagalo te težkoče.

»Naša naloga ni — je izjavil — podajati senzacionalne izjave ali pa širiti grožnje, naša naloga je podvzeti hitre in odločne korake, ki jih smatramo za potrebne za razčiščenje položaja, v katerem se nahaja svet. Mogoče je najvažnejši dogodek, ki je pojasnil ves položaj in povzročil, da se razčiščuje problem Evrope, Marshallov predlog za program evropske obnove. Zamisel enotnosti Evrope in obdržanje Evrope kot srca zahodne civilizacije je sprejemljiva za večino narodov. Ne le evropskim narodom, temveč tudi celemu svetu postaja vedno bolj jasna važnost tega dejstva sedaj po vojni krizi. Nihče ne zanika zamisli evropske enotnosti. To ni problem. Problem je v sledečem: Ali se zamore doseči evropsko enotnost brez nadvlade ali nadzorstva ene od štirih velesil? Ta problem je treba rešiti.

Britanska politika, ki smo jo skrbno premislili, temelji v svojem odnošaju do Evrope na treh načelih: prvo je, da ne sme nobena država vladati Evropi; drugo je, da se mora zavreči staro načelo ravnovesja

sil. V tretji vrsti bi morale države Evrope s štiristransko pomočjo biti v stanu svobodno izvesti svoj lasten politični, gospodarski in socialni sistem. Kar se tiče prve točke, sem prepričan, da bo svet uvidel, da bo dovedla politika, ki stremi za nadvlado katerekoli sile v Evropi in s katerim koli posrednim ali neposrednim sredstvom, neizbežno do nove svetovne vojne.

V imenu svoje vlade sem izjavil, da se mi ne bomo posluževali manjših držav kot orodja naše politike v tem pravcu, da bi s tem povzročali težkoče med večjimi silami in da bomo zato omogočili manjšim državam napredek pod zaščito štirih, ne da bi se one nahajale v nevarnosti ali pa bale spopada. Toda vlada Njegovega Veličanstva ne more pristati na tako štiristransko sodelovanje, v katerem ena od teh štirih sil vsiljuje manjšim državam svoj političen in gospodarski sistem. S spremembo javnega mnenja v teh državah in z napredkom njihovih gospodarsko-socialnih sistemov ne bo nobena mala država pristala na to, da se podvrže vplivom katere koli velesile. Drug element povzroča

Rusija predložila predloge glede Avstrije

Predloge Sovjetske zveze za obravnavanje bivše nemške imovine v Avstriji, so izročili v soboto tajništvu konference zunanjih ministrov. Sovjetske predloge je tajništvo takoj poslalo vsem trem zapadnim vladam. Sovjetski predlogi vsebujejo prvič konkretne in določene zahteve. Bistvene točke tega dokumenta, ki obsega komaj eno stran in pol, so sledeče:

1. Zahteva Sovjetske zveze glede petrolejskih vrelcev v Zisterdorfu ostane neizpremenjena, to se pravi: Sovjetska zveza zahteva še naprej dve tretjini koncesijskih pravic in odgovarjajoč delež pri dobičku.
2. Petrolejske koncesije naj trajajo petdeset let.
3. Odškodnina za druga podjetja znaša 200 milijonov dolarjev in jo je treba plačati v gotovini v teku dveh let.
4. Sovjetska zveza zahteva delež pri avstrijski podonavski plovlbi.
5. Dobički in drugi dohodki, ki jih So-

vjetska zveza pod temi pogoji dobi, naj se izvažajo prosto iz Avstrije.

Ce bi nastala v tem pogledu kakšna eksteritorijalnost, prizna Sovjetska zveza v svojih predlogih princip, da ostanejo vsa podjetja, pri katerih so udeležni Rusi, podvržena avstrijskim zakonom.

Dejstvo, da se Sovjetska zveza strinja s tem, da se ne razpravlja več o vprašanju nemški imovine v Avstriji, lahko smatramo kot velik napredek.

Proučevanje teh predlogov se je pričelo. Namestniki zunanjih ministrov bodo pričeli razpravljati o teh prihodnji teden v Londonu. Ameriška poročevalna služba navaja izjavo nekega ameriškega govornika na Dunaju, ki je rekel k tem predlogom sledeče: »Gre tu za prve resnične predloge, ki so jih Sovjeti podali. Ameriški krogi so jih z velikim zanimanjem sprejeli. Sedaj imamo prvič možnost, da se bavimo res pozitivno s sovjetskimi predlogi.«

Boj proti komunizmu v Angliji

Laburistična stranka je pozvala svoje organizacije, naj se borijo proti temu, da bi se komunisti prikradli v delavsko gibanje. Vzrok za to je sprememba v politiki britanskih komunistov, ki je nastala zaradi sovjetskega nasprotovanja do ameriške pomoči za Evropo. Komunisti imajo le dva poslancev od skupnega števila 640 poslancev in njihova stranka ima med 25 milijoni volivcev kakih 30 do 50.000 članov.

Nova ofenziva britanske laburistične stranke proti komunizmu je del bitke, ki traja vsaj od ruske revolucije sem. Komunistično prizadevanje za dosego oblasti v prvih letih po prejšnji vojni je propadlo. Odpor proti sovjetskemu vmešavanju je naraščal. Po neuspešni in pogubni splošni stavki leta 1926 je tradeunistični kongres odklonil 100.000 funtov, ki so mu jih ponudili Sovjeti. Med sedanjo vojno, ko sta se borili Britanija in Sovjetska zveza na isti strani, se je medsebojno razmerje nekoliko ogrelo. To pa je trajalo le malo časa, ker je

Sovjetska zveza po vojni obnovila svoje politiko političnega razdvajanja Evrope. Celo julija 1945, ko so se britanski komunisti opirali na povečan sovjetski prestiž, so dobili le enega poslanca več kakor prej. Lansko leto so se hoteli združiti s socialisti, kar pa so slednji odklonili. Od takrat so si s svojo vztrajnostjo in disciplino skušali utreti poti niso dosegli v tradeunističnih organizacijah vpliv, ki ne odgovarja njihovu številčnemu stanju. Laburistična stranka se tega dobro zaveda.

Novi bankovci po sto šilingov

Avstrijska narodna banka je sporočila, da bodo v teku treh mesecev vzeli iz prometa bankovce po sto šilingov, ki so prišli v promet ob zamenjavi šilingov decembra meseca preteklega leta. Istočasno bodo spravili v promet nove bankovce z datumom 2. januar 1947.

zaskrbljenje. Gre za to, kar označujemo policijsko državo. Mislili smo, da take države po vojni ne bo več. Ali prišlo je do tega, da so nastale take države, ki se sedaj udeležujejo z največjo neusmiljenostjo.

Dočim mi tu govorimo o volitvah in demokraciji, pomenijo v policijskih državah glasovi pač zelo malo. Navedli bi lahko na stotine primerov krutih in zvijačnih metod policijske države in ne uvidim možnosti zdrave demokracije, dokler obstojajo sistemi te vrste.

*

Marsikaj, kar je povedal zunanji minister, nam kaže na nove odločitve in nov začetek. Bevin ni podrobno opisal poti, po kateri namerava zdaj hoditi, toda kažipoti, ki jih je postavil za bodočnost, ne dopuščajo nikakega dvoma o novi smeri britanske zunanje politike. Opisal jih je jasno in preprosto. Ti kažipoti so »zahodna zveza«, ki ne bo naperjena proti nikomur, prijateljstvo z vsemi, ki so pripravljeni delati za skupnost, sodelovanje Britanije z njenimi sosedi. Bevin je govoril vsem, ki upajo, da morajo svobodni narodi zahodne Evrope s skupnim prizadevanjem doseči obnovo, ne da bi izgubili neodvisnost. Bevin je naložil krivdo za mednarodno negotovost na ramena Sovjetske zveze, zatrnil pa je, da britanska vlada ne bo storila ničesar, kar bi bilo naperjeno proti Sovjetski zvezi.

Tisti, ki gledajo na Bevinov govor kot na kamen modrosti, s katerim se bo sedanja nestalnost in negotovost zahodne Evrope spremenila, kakor če bi se jo dotaknili s čarobno palico in že vidijo pred seboj nove Združene države, bodo razočarani. Formula za zahodno Evropo ni tako enostavna. Vse to bo šele plod močne volje in trdega dela. Če bo do združenih evropskih držav sploh prišlo, bodo te države plod nestetih dejanj vsakdanje politike. K temu lahko pripomore dobra državniška politika in pogumen praktični program, vendar pa vse to samo po sebi še ne zadošča. Bevin je v svojem govoru udaril na glavno struno. Prav tako hitro kot je junija pograbil pobudo, ki jo je ponudil Marshall, je zdaj sam ponudil inicijativo, ki je obenem poziv in klic k dejanjem.

Pet velesil proučuje vprašanje tržaškega guvernerja

Varnostni svet Združenih narodov je zaprosil svojih pet stalnih članov, naj začno znova pretresati vprašanje imenovanja tržaškega guvernerja. Ta sklep je sledil razpravljanju v petek o izjavah Italije in Jugoslavije, da se ne moreta sporazumeti za nobenega posameznega kandidata na to mesto. Jugoslavija je bila predlagala pet imen, Italija pa štiri, toda nobeden kandidat ni bil sprejemljiv za drugo. Varnostni svet je upal, da bo takšna medsebojna zadovoljujoča izbira lahko premostila položaj, ki je nastal z italijansko mirovno pogodbo.

Jugoslavija je najprvo nasvetovala predsednika vrhovnega norveškega sodišča Emela Stangoja; predsednika češkoslovaške delegacije pri mednarodnem vojaškem sodišču v Nürnbergu generala Bohuslava Egerja in švedskega senatorja Georga Brantinga.

Nato je Italija predlagala švicarskega generala Henry Guisana in švicarskega diplomata Walterja Otto Stuckija.

Zatem je Jugoslavija predlagala francoskega veleposlanika v Pragi Maurice de Jana in bivšega republikansko-španskega veleposlanika v Londonu Pabla De Azcarate Y Floreza.

Končno je Italija predlagala še švicarskega diplomata Paula Rueggerja in južnoafriškega diplomata Leifa Egelanda.

Postani, kar si!

I.

Ena najkvarnejših idej zapadnoevropske kulture je bila zamisel absolutnega razvoja: da se je vse razvilo in se razvija iz nepopolnega v vedno popolnejše stanje. Ta zamisel je povzročila na vseh področjih človeškega življenja utvaro, da dobimo številno, vrednoto, če seštevamo same ničle.

Nova spoznanja znanosti

Danes je v vrhovih znanosti ta zamisel neskončnega razvoja že dokončno pokopana. Danes vemo, da ima oplojena celica že v prvem trenutku v sebi v zametku vse zmožnosti, ki jih bo v svojem življenju razvila. Okolice more sicer nanjo ugodno ali neugodno vplivati, njen razvoj pospeševati ali dušiti, toda nekaj povsem novega ji ne more dati.

Ostanki stare zmote

Toda v vsakdanjem življenju ta zmota še ni povsod odpravljena. Zapadajo ji vsi, ki sanjajo o zlatem veku. Eni pričakujejo, da bo zlata doba nastopila zaradi napredka tehnike, ker bo olajšala človekovo delo. Drugi pričakujejo, da bo svetovna revolucija proletarcev po prehodni diktaturi vodila do brezrazredne družbe, kjer bo vsakdo delal, kolikor ga bo volja, in sprejemal od družbe, kolikor bo potreboval. Tretji zopet pričakujejo zlato dobo od uresničitve tisoletnega kraljestva sv. Duha na zemlji in pozabljajo na Kristusove besede: »Reveže boste imeli vedno med sabo« ter na posledice izvirnega greha. Tej zmoti pa zapadajo tudi vsi tisti, ki hočejo iz sebe ali pa iz drugega napraviti nekaj, kar je njegovemu bistvu tuje, za kar nimajo v sebi sposobnosti niti v zametku. Enako tudi oni, ki si prizadevajo s pomočjo šole ali javnega mnenja ali organizacij kovati ljudi po določenem receptu kot serijski proizvod kot so n. pr. kovanci, ki so drug drugemu tako podobni, da jih med sabo zamenjemo.

Skupni cilj, pa vendar osebnopot

Vsi ljudje imamo isti objektivni cilj: »Bodite popolni kakor je popoln Oče, ki je v nebesih!« Toda božjo popolnost moremo v omejenem, končnem bitju — človeku le tako izraziti, da vsakdo izrazi teje izoblikuje to ali ono potezo neskončne in enotne božje popolnosti. Šele izrazite osebnosti dajejo v celotni harmoniji — kot je za blagovreden akord pogoj, da je vsak sestav in ton zase čist. Vsak posameznik je enkratna božja zamisel. Bog pa se v svojih delih ne ponavlja. Zato je naloga vsakogar, da to božjo zamisel, ki jo je Bog pri spočetju vdihnil vanj, spozna ter v življenju iz sebe kleše do vedno večje jasnosti, da bo ob smrti lahko trdil: »Dopolnjeno je!« in da bo v njem večni Sodnik prepoznal svojo podobo, čeprav bo samo delna.

Naloga samovzgoje

Temeljna naloga samovzgoje — in ta sme prenehati šele s smrtjo — je, da razberemo iz lastnih sposobnosti, iz okolice in časa, ki v njem živimo, to svoje enkratno in edinstveno podobo. Mnogokrat se nam ta odkriva le v odlomkih, toda s stalnim izboljševanjem si moramo prizadevati kot kipar, ki iz neobdelanega kosa kamna izkleske dovršen kip ali kot rezbar, ki iz kosa lesa polagoma izreže obraz, ki je skoraj kot bi bil živ, da izrazimo svoj pravi obraz kar se da popolno. Drugi nam morejo biti pri tem samo v pobudo, da nas opozoré na potezo, ki smo jo sami morda prezrli — ali v oviro, ki naj postavi našo umetnost na preizkušnjo. Toda naša končna podoba, dokončni obraz, ki mu je usojeno večno bivanje, je vedno le v nas samih.

Način dela

Pri samovzgoji moramo vedeti, da dobro in zlo, ki sta pomešana v nas, potrebujeta za svojo rast naše omejene energije. Če te sile smotno dovajamo dobremu, bodo zla nagnjena že s tem močno oslABLJENA. Tako nam ne bo nemogoče, da se ne bi obvarovali padcev. Samo negativna borba: preganjanje slabih nagnjenj brez istočasne gojitve dobrih rodi bolesterne ljudi in ne vodi do uspeha.

Tudi ne smemo pozabiti, da je človek bistveno razumno bitje. Po svoji pameti se bliža Bogu (»Ustvarimo človeka po svoji podobi!«) ter dviga nad ostalo snovno stvarstvo. Kdor v sebi zataji duha, prevrže od Boga postavljeni naravni red. Iz svobodnega otroka božjega, ki naj bi kraljeval na zemlji, postane sam suženj strasti. Dokler čutijo duševne, pa tudi biološke sile v človeku, da vodi in vlada duh, so dobre in koristne pomočnice in jih niti ni tako težko krotiti. Hudo postane šele, če začutijo, da je duh slab, da raje služi, kot vlada.

Usodno je zlasti to, da izgubi duh zaradi enotnosti človekove osebnosti prej ali slej vodstvo nad vsemi podrejenimi silami in nagoni, brž ko ga izgubi nad enim. Vseeno

Objava dokumentov o nacistično-sovjetskih odnošajih

Zunanje ministrstvo Združenih držav je najavilo objavo zvezka nemških dokumentov v vojni, ki se tičejo nemško-sovjetskih odnošajev od leta 1939 do 1941. Ti dokumenti so del ogromnega materiala nemškega zunanjega ministrstva, ki je prišlo v britansko in ameriško posest proti koncu sovražnosti.

Kot je že bilo svoječasno objavljeno, je sklenilo ameriško zunanje ministrstvo skupaj z britanskim in francoskim zunanjim ministrstvom objaviti zbirke dokumentov iz arhivov nemškega zunanjega ministrstva, da se s tem svetovnemu javnemu mnenju osvetli nemška diplomacija druge svetovne vojne. Skupina slovitih ameriških, britanskih in francoskih učenjakov proučuje že dalje časa te arhive in predvidevajo, da bosta dva zvezka te zbirke, ki obsegata dobo od leta 1937 dalje, objavljena v prihodnjem letu.

Nekateri dokumenti o nemško-sovjetskih odnošajih so bili že objavljeni. V izpopolnjenih informacijah o tem predmetu je zunanje ministrstvo sklenilo objaviti zdaj v enem samem zvezku ves material o tej zadevi.

Ta zvezek pričinja z memorandumom nemškega ministra Weizsäckerja z dne 17. aprila 1939, ki se tiče njegovega razgovora s sovjetskim veleposlanikom Merekolovom o možnosti izboljšanja gospodarskih odnošajev med obema državama.

Knjigo zaključuje memorandum o razgovoru med nemškim ministrom Schmidtom in sovjetskim veleposlanikom Dokanotovom, ki se je vršil 22. junija 1941 ob

4 uri zjutraj, tekoma katerega je Schmidt obvestil veleposlanika, da je sovražno zadržanje sovjetske vlade prisililo Nemčijo k vojaškim protiukrepom.

Med obema navedena datumoma obravnavajo dokumenti celo vrsto razgovorov gospodarskega in političnega značaja pred in po izbruhu vojne, v kateri so nemške vojske udrle v razne evropske dežele.

Dokumenti obsegajo do zdaj neobjavljena pisma in memorandum, iz katerih so razvidna naziranja in izjave Hitlerja, Ribbentropa, Mussolinija, Matsuoke, Molotova in Stalina.

Knjiga se deli v sledečih 9 delov:

1. Poskusi za izboljšanje nemško-sovjetskih odnošajev, od 17. aprila do 17. avgusta 1939.

2. Doseženi sporazum, od 14. do 23. avgusta 1939.

3. Sklenitev pogodbe in razni sprejeti dodatki od 23. avgusta do 28. septembra 1939.

4. Nemško-sovjetsko sodelovanje, od 2. oktobra 1939 do 29. maja 1940.

5. Nastopi v Baltiku in na Balkanu, od 4. junija do 21. septembra 1940.

6. Sovjetska zveza in tristranska pogodba, od 25. septembra do 26. novembra 1940.

7. Sovjetski odpor proti germanskemu prodiranju na Balkan, od 18. decembra 1940 do 13. marca 1941.

8. Sovjetska pogodba z Jugoslavijo in Japonsko, od 25. marca do 15. aprila 1941.

9. Zlom naporov za obdržanje miru od 15. aprila do 22. junija 1941.

Po zemeljski obli

SOVJETSKA ZVEZA

Uradna sovjetska agencija »Tass« je sporočila, da je prezidij vrhovnega sovjeta odstavil ministra za šolstvo Kalašnikova in vodilnega sovjetskega gospodarskega znanstvenika profesorja Evgena Varga, ki je bil Stalinov osebni svetovalec v gospodarskih zadevah. Z njim je moralo zapustiti službo 20 drugih vplivnih sovjetskih gospodarstvenikov, ker so zastopali drugačno mnenje glede zunanje politike kakor je splošna smer komunistične partije. Varga je moral zapustiti svojo službo ker je objavil knjigo, v kateri se strinja s sodelovanjem Sovjetske zveze z anglo-ameriškim kapitalizmom.

ITALIJA

Italijanski ministrski predsednik De Gasperi je potrdil poročila, ki pravijo, da bo italijanska vlada izvedla nove volitve 18. februarja. Ministerski predsednik je nadalje izjavil, da inscenira stavke, ne glede na vzrok ali pretvezo, vedno kominforma, vo-

Konvencija proti rodomoru

»New York Post« zahteva, naj Združeni narodi takoj sklenejo konvencijo proti rodomoru. Rodomor, to je naklepno in sistematično uničevanje rasnih, verskih ali narodnostnih skupin, ima lahko več oblik. Imamo fizični rodomor, to je neposredno ubijanje ljudi, ali posredno ubijanje z delovnimi pogoji, ki povzročajo smrt, plinško peč tretjega Reicha, operativni umor in prisilno delo. Biološki rodomor imamo v obliki sterilizacije, razbijanja družin ali prepovedi porok. Kulturni rodomor se pojavlja v obliki uničevanja duhovnega življenja kake skupine s pobijanjem njenih voditeljev, z uničevanjem njenih cerkev, šol, knjižnic in muzejev.

Po obstoječem mednarodnem pravu ni mogoče kaznovati rodomora. Z ozirom na razne oblike rodomora, ki se ponekod po svetu že pojavljajo, drugod pa groze v bližnji bodočnosti, je nujno potrebno, da Združeni narodi sprejmejo primerno konvencijo proti rodomoru, v kateri bo rodomor proglašen za mednarodni zločin. Združeni narodi naj poleg tega ustanovijo mednarodno sodišče za kaznovanje najbolj krivičnih primerov rodomora. Države članice se morajo obvezati, da bodo kršilce izročile omenjenemu sodišču.

je, ali je ta strast kvartanje, pijača, spolna razbrzdanoost ali kaj drugega. Celo strastno kajenje ali zbiranje znamk lahko privede do zločinov zoper sebe (ogrožanje zdravja), družini in drugih ljudi. Greh ima vedno svoj izvor v porazu duha: zato je tudi najuspešnejša borba proti grehu, če ohranjamo red in svobodo v svojem duhovnem življenju vsak dan. dreš.

(Konec prihodnjič)

dijo pa stavke italijanski in francoski komunisti, da bi preprečili izvedbo Marshallovega načrta in pripravili deželo za prevzem moči s strani komunistov.

V Milanu so trosili po ulicah letake, s katerimi so pozivali vojake, naj zapustijo vojašnice in dezertirajo. S temi letaki hočejo preprečiti komunisti, da bi mogla italijanska vlada zagotoviti svobodne volitve 18. februarja.

ČESKOSLOVAŠKA

Drugi kongres krščansko demokratske stranke na Slovaškem je potekel popolnoma mirno. Predsednik Lettrich in njegov namestnik Ursini sta izrazila strankino lojalnost napram češkoslovaški republiki. Lettrich se je strinjal tudi z zvezo s Sovjetsko zvezo, vendar pa je želel, da bi prišlo do sodelovanja in sporazuma med veleposlaniki, da bi mogla Češkoslovaška na ta način nemoteno vzdrževati odnose z Združenimi državami, Veliko Britanijo in Francijo. Napadel je komunistično stranko zaradi gospodarske politike. Resolucije, ki so jih sprejeli, kažejo da se sedanja politična smer slovaške krščansko demokratske stranke ne bo spremenila.

AVŠTRIJA

27. januarja se je sestal avstrijski ministrski svet, pri katerem je zvezni kancler ing. dr. Figl sporočil, da je avstrijska vlada dobila vsebino sovjetskoruskih predlogov glede državne pogodbe. Te predloge sedaj proučujejo. Zunanji minister dr. Gruber in državni tajnik ing. Waldbrunner bosta v kratkem odpotovala v London. Glavne zahteve Rusije so: izplačilo 200 milijonov dolarjev v teku dveh let za povračilo škode, dve tretjini petrolejskih vrelcev v Zistersdorfu in svoboden izvoz dobička.

V teku razprave v ministrskem svetu je poročal minister za finance dr. Zimmermann o dosedaj znanih posledicah zamenjave šilingov in povdaril, da je izid zadovoljiv. Denarni obtok, ki je znašal pred zamenjavo 6,1 milijardo šilingov, je padel sedaj na 3,4 milijarde šilingov.

JUGOSLAVIJA

Panslaviški komite, ki ima svoj sedež v Beogradu je sklical za 27. januar konferenco zastopnikov tiska slovanskih držav. Te konference se bodo udeležili tudi zastopniki Albanije, Madžarske in Romunije. Konferenca ima namen sestaviti skupen načrt za delovanje.

Neka jugoslovanska delegacija je odpotovala v London, da v teku šestih tednov prouči načrte za gradnjo mest, odstranjevanje ubožnih predmestij in gradnjo. Jugoslovanski gostje bodo obiskali Plymouth, Exeter, Bristol, Cardiff, Birmingham in Liverpool. Obiska sta organizirala jugoslovanska vlada in British Council.

Jugoslovansko ljudsko sodišče v Skoplju je obsodilo 17 članov neke teroristične sku-

„Koliko divizij ima?“

Realizem papežev božične poslanice, ki je vsebovala trditve, da še nikdar nismo bili tako oddaljeni od miru kot za božič in da se zbirajo nad človeštvom temni oblaki, je zopet obrnil v večji meri pozornost sveta na danes najmočnejšo duhovno silo na svetu, na Cerkev.

Mnogi pomembnost te sile zanikajo ali omalovažujejo. Vajeni so računati z velškansko industrijo, mogočnimi mornaricami, množico letal in milijoni vojakov. V tej luči predstavlja Vatikan pač najmanjšo silo na svetu, če je sploh še dovoljeno v tem primeru rabiti to besedo. Temu mnenju se pridružujejo vsi materialisti, ki trdijo, da duhovnost sploh ne obstoja ali pa je samo proizvod snovi. Zato nas ne začudi, če poroča bivši ameriški zunanji minister Byrnes v svojih spominih, ki jih je pred kratkim objavil pod naslovom »Odkrite besede«, da tudi generalisimus Stalin v svojih političnih računih podcenjuje vlogo Vatikana. Med jaltško konferenco je namreč Stalin odgovoril na ugovor, češ da bi bilo treba upoštevati tudi mnenje Vatikana, s vprašanjem: »Koliko divizij ima?«

To naziranje bi bilo pravilno, če bi v življenju odločala vedno samo fizična sila. Toda vemo, da je Cerkev rasla kljub preganjanju rimskih cesarjev, ki so imeli vso oblast, katero so tudi pridno uporabljali. Toda rimsko cesarstvo je kljub vsej svoji fizični sili ter oblasti razpadlo, Cerkev pa še danes živi.

Bolj prav bomo ocenili vpliv Vatikana na svetovne dogodke, če si priključimo v spomin besede Pija XI. ob podpisu lateranske pogodbe, ki je predvidela ustanovitev svobodne Vatikanske države: »Zdi se Nam, da vidimo stvari na tisti točki, na kateri so se uresničile v sv. Frančišku: imel je še ravno toliko telesa, da je z njim vezal dušo... Neodvisni papež ima ravno toliko snovnega ozemlja, kolikor je nujno potrebno za izvrševanje duhovne sile, ki mu je zaupana v blaginjo človeštva... Veselimo se, da je Naše področje oblasti tako ozko omejeno, da ga moremo imenovati že poduhovljeno in da ga moramo tudi smatrati za poduhovljenega po velikanski, vzvišeni in resnično božanski duhovnosti, kateri mora biti v oporo in ji služiti...«

Sicer se znova mnogo govori o večjih spremembah v organizaciji Vatikana, ki da jih namerava izvesti Pij XII. Doslej vodi politične zadeve državno tajništvo. Do smrti kardinala Maglionea je vodil državno tajništvo poseben kardinal, po smrti Maglionea pa si je vodstvo pridržal papež sam. V pomoč sta mu tajnika: Montini in Tardini. Po zadnjih poročilih pa se pripravlja obnova apostolske pisarne, ki jo bo vodil kancler — nekaj ministrski predsednik. Kancler ne bo več imenovan do smrtno, marveč bo politično odgovoren papežu kot so ministrski predsedniki v državah. Vlogo ministrstev bodo imele kongregacije, ki pa jih ne bodo več vodili kardinali, marveč državni tajniki. Toda vse te organizacijske spremembe niso najodločilnejše.

Mnogo odločilnejše je dejstvo, da je zadnja korenina vseh današnjih kriz ter težav duhovna kriza in da je tudi gospodarsko, socialno, politično krizo možno premagati le, če bomo preje premagali duhovno krizo. Na tem je področju pa Cerkev daleč nadkrijuje vse ostale. Kljub mnogoterim različnostim v obredih, redovih itd. ohranja živo enotnost nadnaravno v mističnem telesu Kristusovem in v zakramentih, v enotnem nauku, naravno pa v osrednjem vodstvu. Čeprav nima velikih snovnih sredstev, bo izšla tudi iz današnje stiske kljub nasprotovanjem, ki jih doživlja z desne in z leve, kot zmagovalka. Ali pa bodo tudi posamezni ljudje, posamezne družine in posamezni narodi doživeli z njo lepšo bodočnost, zavisí od tega, ali in v koliko se bodo držali njenih nauk.

FAO bo odposlal v Evropo križano žito

Fao je poročala, da je zaključila načrt za pošiljko sedmih kvintalov križanega semenskega žita Evropi, ki so ga pridobili v poskusnih poljedelskih središčih Združenih držav. Žito bodo prejela poskusna središča Avstrije, Češkoslovaške, Madžarske, Italije, Poljske in Jugoslavije v takem času, da ga bodo mogli sejati spomladi.

pine, ki se je bavila tudi s špizonožo, na smrt, 13 pa na dosmrtno prisilno delo. Obtoženi so ovirali tursko prebivalstvo v Macedoniji pri sodelovanju z osvobodnim gibanjem med vojno in podpirali zasedbene oblasti in njih člane.

ŠVICA

V zvezi z govorom britanskega zunanjega ministra g. Bevina, je zadržilo več švicarskih zastopnikov vlade, da bo švica ostala še naprej nevtralna.

600 LETNICA VELIKE ZEMELJSKE KATASTROFE

KADAR SE GORE PODIRAJO

NA DAN 25. JANUARJA 1348 DOBRAČ ZASUL 17 VASI

Učitelj Janez Stuckler opisuje v celovškem znanstvenem listu »Carinthia« iz leta 1815 podrobnosti o velikanski nesreči, ki je leta 1348 zadela spodnji del Ziljske doline. Redki kronisti in ne vedno zanesljiva ljudska izročila govore o potresu, ki je povzročil, da se je južni del Dobrača sesedel, zasul dolino pod seboj, zajezil Ziljo ter uničil veliko število vasi.

Prvo zanesljivo poročilo o tem dogodku je dobil v cerkveni kroniki župnije Podklošter. Tukaj kronist najprej opisuje lego in lepoto Ziljske doline, ki jo v njenem spodnjem delu na severu omejuje visoka gora Dobrač ali tudi Beljaške Alpe imenovana. Proti jugu ji zapirajo pot Karnske Alpe. Onkraj teh Alp leži tedanje Beneško kraljestvo. Po vsej Ziljski dolini in zlasti v njenem spodnjem delu so ležale številne vasi in samotne kmetije, kjer so prebivalci bili zadovoljni s pridelkom, ki jim ga je dajala zemlja. Po gričih in vzpetinah pa so se belili gradovi.

Na dan spreobrnjenja sv. Pavla, dne 25. januarja 1348 (neko drugo poročilo trdi, da je bilo leta 1359), se je gora Dobrač vsled potresa nenadoma preklala na dvoje, južni del je zgrmel navzdol ter pokopal pod seboj

17 VASI, 3 GRADOVE IN 9 CERKVA.

Struga Zilje je bila prav tako zasuta, zajezena reka je poplavlila vso deželo in napravila veliko škodo. Imena nekaterih zasutih krajev so: sv. Janez z istoimensko cerkvijo, grad Leonburg, Dolje, Podgorje, Rapnica, Gorje. Iz vasi Roggau, ki je tudi bila zasuta, so se rešili samo trije ljudje in sicer v cerkvi Marije Magdalene. Brugg ob Zilji je ležal pod Strajo vasjo (Hohen- turn).

Kot dokaz resničnosti te ogromne naravne katastrofe potrjuje tudi cerkveni odlok, s katerim je patriarh Ludovik predstavil župnijo sv. Janeza k sv. Juriju pod Plajberkom (leta 1365).

Člankar v »Carinthiji« je skušal tudi po raznih drugih pisanih virih, ljudskih izročilih, slikah ali s pomočjo drugih oseb izvesti podrobnosti in jih tudi sporoča.

»Tudi iz oljnatih slik, ki jo je hranil pater Floriamundus v Podkloštru, je obseg poplave delno razviden: slika predstavlja župnijo, ki leži pod vodo. Po nekih podatkih je baje voda segala do vrha zvonika fare Šmerče (Emmerstorf) pri Podkloštru, kar se pa kronistu ne zdi verjetno, ker bi v tem primeru bila ležala še nadaljnja naselja pod vodo, kar pa ni nikjer dokazano.

Ko je Zilja prodrla zemeljske sklade in skalovje, ki ji ga je bil Dobrač nasul na

pot, so se ogromne vodene mase razlile vse do Beljaka, ga preplavile in napravile v njem ogromno škodo.«

Zanimivo je, da kronist piše med drugim, da je vsled poplave bil velik del Slovenske Ziljske doline (»wendischen Gailtals“) pod vodo.

Danes bi se marsikdo vprašal, ali so poskušali zasute vasi odkopati. Pisec pravi, da je bilo takrat nemogoče, ker ni bilo zanesljivih sledov, na podlagi katerih bi bili mogli izkopati rove, in pa da se vsled prevelikih stroškov in naporov ni izplačalo.

Vendar pa se je leta 1802 posestnik Lukana iz vasi Roggau, ki je eno uro in četrtrt hoda oddaljena od Podkloštra, na svoje stroške lotil odkopavanja.

Izkopal je 33 okostnjakov in medeninast prstan. Nad svojo najdbo pa ni bil kaj navdušen ter je opustil nadaljnje kopanje.

Treba je še omeniti, da je bil po ljudskem izročilu Dobrač dokaj višji kot je danes. Če si ga pogledal iz južne strani, je po višini in obliki sličil Mangartu.

PETER FLORIAMUNDUS — OČIVIDEČ POTRESA

Izročila govore, da je pater bil zvečer pri oknu svojega samostana v Podkloštru. Sonce je še lepo sijalo, naenkrat pa se je pokazal ogromen oblak, nato je pričelo zamolklo grmeti, zemlja se je stresla, vse je obnemelo od groze. Dobrač se je preklal čez pol, zasul pod seboj vso južno stran, dvignil se je neizmeren oblak prahu in zakril tudi ves Podklošter.

Tudi prirodne posledice dovolj zgovorno govore o obsegu tega dogodka. Zilja je namreč prej bila za splave plovna v tem delu svojega teka. Sedaj pa je njena struga pod Dobračem polna kamenja in ostankov skalovja, ki je istega sestava kot na Dobraču. Ležišča iz teh plazov pa segajo še daleč čez strugo. Ta del krajine pod Dobračem se danes imenuje »Na plazu« (»In der Schutt«).

Pisatelj je končno mnenja, da kar sedemnajst vasi vsled samega sesutja južnega dela Dobrača pač ni moglo biti uniče-

nih, temveč je dobršen del njih uničila poplava. Ozemlje, ki ga je zasula gora, je mogoče prehoditi v slabih dveh urah in je torej skrajno neverjetno, da bi na tako skromnem območju ležalo toliko število naselij.

Omenjena nesreča je pač bila najhujša v zgodovini Koroške. Primerjati jo je mogoče z velikimi naravnimi katastrofami, ki so zadele Lisbono, Limo in Messino.

Uničenje slednje opisuje kronist po nekem drugem viru takole:

»Dan je bil mrk. Sredi poldneva je sonce sijalo na pol rdeče, na pol blede skozi polmrak. Podzemeljski potresi so povzročili, da so bile pognane na vrh morske gladine ribe, o katerih je bilo znano, da žive le v velikih globinah. Nato je nenadoma nastopila svečana tišina v vsej prirodi, nato pa se je spet oglasilo zamolklo grmenje. Sledil je potres in besneče zemeljske gmo-te so požirale vasi in cerkve..., gradiče in palače...«

Pisatelj zaključuje svojo kroniko z bojaznijo, da nevarnost plazov še vedno obstaja. Bati se je, da utegnejo navpične skale ponovno prigrmeti v dolino in sejati uničenje. Odprte, globoke zaseke, nudijo snežnim masam in dežju dovolj prilike za njih razkrajajoče delovanje. — Nobenega gozda ni, ki bi vezal gibljive prstene sklade in predstavljal varstvo in branik nižje ležečim človeškim naseljem. Zato naj prebivalstvo skrbno varuje gozdove, ki ga ščitijo pred nevarnostmi iz gorā.

Nenavadne vrste dežja

V navadnem življenju poznamo le navadni vodeni dež. Poznamo pa tudi druge vrste dežja, ki pada iz oblakov. Že sveto pismo pripoveduje, da je na Sodomo in Gomoro deževalo žveplo in ogenj. In ko so Izraelci hodili skozi puščavo, je padala vsak dan mana iz neba in so se z njo preživljali. Izpod neba padajo večkrat meteorji v toliki množini, da se zdi, kot bi deževali utrinki. V puščavi pada večkrat pešeni dež, ki zasuje cele karavane in nasuje peščene hribe. O neki posebni vrsti dežja pripoveduje tale dogodek, ki se je zgodil na Siciliji:

Na županstvo majhne italijanske vasiče v Siciliji je pridrevil nekega vročega poletnega dne ves zasopel neki kmet in hotel nemudoma govoriti z županom. Bil je zelo razburjen in videti mu je bilo, da ga je močno strah. Županu je ves prestrašen pripovedoval, da leži ob cesti z nožem umorjen možki. Njegove rane da morajo biti strašne, kajti daleč naokrog je zemlja vsa krvava.

Župan se je hitro odpravil na mesto zločina. Spremljali so ga vsi vaški veljaki in orožniki. Ko so prišli na kraj, kjer je ležal umorjeni možki, je vse obšel neznan-ski strah. Nihče si ni upal približati nesrečni žrtvi. Okoli nje je bila velika mla-

kuža krvi in nikakor niso mogli razumeti, da je imel umorjeni toliko krvi.

Slučajno je bil takrat tudi neki tujec v vasi. Kakor druge ljudi je tudi njega spravila vest o groznem umoru na cesto. Ogle-dal si je mrtveca. Ko pa je opazil neverjetno množino krvi, je začel dvomiti. Približal se je nesrečni žrtvi in opazil, da mrtvečev obraz nima tiste blede barve, kot bi jo moral imeti obraz umorjenca, ki je izgubil toliko krvi. Nasprotno, bil je lepo rdeč ter nekoliko zabuhel in vijoličast. Take obraze imajo pijanci. Sklonil se je in opazil, da mož še diha in da je »žrtev zločina« le do nezvesti pijana.

Izročil je dozdevnega mrliča ljudem, da ga spravijo k zavesti, sam pa je začel opazovati tekočino, ki je bila razlita po tleh in so jo vsi smatrali za kri. Kmalu je spoznal, da je to le neka naravna prikazen, ki so jo učenjaki že večkrat opazovali. Bil je takimenovan krvavi dež, ki so v srednjem veku mislili o njem, da napoveduje najhujše nadloge.

Njegov nastanek je čisto preprost. Rastlinski ostanki se sčasoma zdrebe v prah in tako jih veter dvigne kvišku. Ta prah se večkrat zmeša z dežjem tako, da so vodne kaplje, ki se raližejo po tleh, v pravem pomenu besede barvane: včasih rde-

du, brenčijo z višjim glasom od onih, ki letijo k manjši zalogi. Novejši poskusi pa spet pravijo, da to brenčanje nič ne pomeni.

Zanimivo pa je še, da plešejo tudi čebele, ki so našle dosti cvetnega prahu. Te plešejo spet drugače, kot poročevalke medenih zalog. Nabiralke prahu se vračajo večkrat s polnimi »hlačkami« prahu domov. Tedaj leze taka čebela po satovju navzgor in se začne med drugimi čebelami vrteti. Ne pleše pa v krogu, temveč se zavrti najprej v polkrogu, steče po 2. do 3. celicah in napravi na drugo stran spet polkrog, tako da se šele oba polkroga strneta v krog. Ko se čebela tako giblje, je čisto mirna in miga samo z zadkom. Tudi pri tem plesu, pri katerem so tudi druge čebele mirne, je duh prašnikov dotične rože največjega pomena. Tudi nabiralke cvetličnega prahu se »pomenijo« s tem, kako dišijo prašniki kake cvetice. Temu sledijo in pridejo do zaloge.

Za smeh in zabavo

Brezsrčna odkritost. Mož: »Polom banke je žal tudi mene zelo prizadel. Imam ogromne izgube. Toda obljubim ti, Emilija, da bom garal noč in dan, da prideva zopet do najnovega prejšnjega blagostanja, in če moram pri tem umreti. Svečano ti prisegam: čez deset let si ali milijonarka ali pa — vdoval«

*

Gospa A.: »Slišala sem, da se bo vaš najmlajši sin oženil. Upam, da bo srečen.«

Gospa B.: »Zakaj pa ne? Skozi vso voj-sko je prišel brez praske.«

*

Najnovejša moda. Premožna družina je povabila slavnega misijonarja na kosilo.

če, včasih rumene, kakršen je pač cvetni prah, ki se je zmešal z vodo. Tako nastane krvavi žvepleni dež, ki straši praznovorne ljudi.

To je dež, ki ga povzročajo rastline. Opazovali so pa tudi živalski dež. Nekaj prav zanimivega se je dogodilo pred časom v Aziji:

Na severu Amana sta bili dve vasi. Ena je bila bogata, druga pa revna. Zaradi premoženjskih razmer so se prebivalci obeh vasi sovražili. Bogati so reveže zaničevali kakor povsod na svetu in revni so bogatine zato sovražili. Prebivalci iz revne vasi tudi niso imeli upanja, da bi kdaj prišli do blagostanja. Sosednja vas je bila že po naravi bogata. Ležala je ob robu velikega ribnika, ki je slovel po vsej deželi zaradi množine rib in po tem, kako hitro so se ribe razmnoževale. Vsak dan so jih nalovili, kolikor so jih hoteli, in nikdar se ni njihovo število zmanjšalo. In ta ribolov je bil za vaše prebivalce vir njihovega blagostanja.

Tudi druga revna vas je ležala ob velikem ribniku, vendar ni imela od njega nobene koristi. Voda je bila mrtva in nihče ni pomnil, da bi v njej živela kedaj kaka riba. Tako so prebivalci životali prav siromašno in jedli grenak kruh, ki ga jim je dajala nerodovitna zemlja.

Nekega dne pa je nastal strahovit naliv z viharjem, ki je odnesel vse hiše, kakor da bi bile slamnate bilke. V revni vasi, kjer so bile hiše seveda slabe, so se prebivalci zavarovali, kakor so vedeli in znali, ter se pripravili na smrt. Velikanski črn oblak je zakril nebo in strahovito je začelo deževati. Naliv je trajal nekaj minut in vsa vas je bila pod vodo. Po nali-vu so prebivalci zapustili skrivališča ter se objemali, veseleč se, da so ostali živi. Toda kako so se začudili, ko so prišli iz skrivališč. Mislili so, da so vsi poblazneli. Kamor so stopili, so dobesedno hodili po ribah. Ceste so jih bile polne in tisti preklicani ribnik z mrtvo vodo jih je bil poln.

Še nikdar ni noben vihar prinesel ljudem toliko sreče. Hiše, ki so vihar srečno prestale, so takoj zažgali ter plesali okrog ognja, se objemali in njihovo veselje je bilo neizmerno.

Kmalu so tudi izvedeli, odkod je prišel ta ribji blagoslov. Bil je sosednji ribnik, ki ga je vihar dvignil v zrak in ga spustil na tla nad krajem, ki je bil doslej tako siromašen. Drugi, do sedaj na ribah bogat ribnik pa se je spremenil v mrtvo, umazano mlakužo in nobena riba ni več živela v njem.

Kako se čebele sporazumevajo

Znano je, da poznajo čebele razne barve. S poskusi so dognali, da najbolj poznajo modro barvo, najmanj pa rdečo. Rdečo barvo zamenjajo s črno, kakor vse žuželke. To pa zato, ker je zelo malo takih cvetic, na katere bi hodile po med. Pri iskanju medu pa čebel ne vodi toliko barva raznih cvetic, temveč je največjega pomena vonj. Težko je dognati, kako »dopove« čebela, ki je našla kakšno prav medu polno cvetico, drugim čebelam to novico. Nemške-mu poznavalcu čebel Frischu se je posrečilo dognati tudi to. S posebno lepljivo barvo je označil posamezne čebele s pičicami in potem potrpežljivo čakal, da so se povrnille in opazoval njihovo obnašanje pri povratku v panj. Po dolgotrajnih preizkušnjah je dognal tole:

Čebela, ki se je bila do dobra nasrkala medu na eni cvetki, se je, povrnivši se v panj, prav čudno obnašala: s hitrimi, drobčnimi koraki je stopicala in brzela v tako ozkem krogu okrog sebe, da je ležala v notranjosti tega kroga ena sama celica. Na šestih obdajajočih jo celicah satovja se je vrtela okrog — pa ne vedno v isti smeri: nenadoma se je obrnila in se okrog istega središča vrtela v nasprotni smeri. Tako je plesala po četrtr minute in se zavrtela povprečno po 20 krat. Kakor je začela nenadoma plesati, tako je nenadoma obstala in hitro odletela iz panja k cvetlični nazaj. Čebele, ki so čepale okrog nje, je njen ples zelo razburil. S tipalnicami so se skušale dotikati zadka plešoče čebele in stopicati za njo. Tako je vlekla plešoča čebela vse polno drugih tovarišič z seboj. Ko so priletele druge čebele v panj, ki so prav tako našle kako drugo zelo medeno

rožo, so začele tudi plesati in druge čebele so jim sledile — in tako je čim več čebel izvedelo za bogato zalogo medu.

Druge čebele pa ne odletijo kar na slepo za onimi, ki so jim »povedale« novico, temveč si same poiščejo medeno okolico. Vonj cvetja ali medu, po katerem je dišala poročevalka, jim razodene, kakšna je tista cvetlica. Čebele poznajo ta vonj in ko letajo, iščejo le tega. Če je na primer tista čebela dišala po lipi, tedaj iščejo druge čebele samo lipovo cvetje in se drugih, drugače duhtečih listov ne dotaknejo. Tako dospe na tisto mesto, kjer je bila prej ena sama čebela, po sto in tisoč čebel, zakaj vsaka, ki se je povrnila v panj, je s svojim plesom »povedala« tovarišicam novico o zalogi medu. Čim pa te zaloge ni več, pa vračajoče se čebele tudi ne plešejo več in nobena čebela ne poleti več v tisto smer.

Najbolj značilna »govorica« čebel je torej vonj. Zanj imajo čebele na zadku posebno, z žlezami napolnjeno torbico, ki se da obrniti kakor žep, če ga hočeš izprazniti. Ko čebela ta »žep« obrne, močno zadiši iz njega, da je vsa okolica polna tega vonja. »Žepke« izpraznijo, ko izletijo po svojem plesu drugič ven in ko so dospеле do zaloge. Tako zadiši vsa okolica okrog tiste rože in druge čebele jo potem laže najdejo. Poskusili so tudi to, da so raziskovalci življenja čebel s posebno tekočino zleplili »žepke«. Čebela ga ni mogla več obrniti in ugotovljeno je, da je taka čebela privabila le šestino onih čebel, ki so sledile drugim z nezaprtimi »žepki«.

Tudi z brenčanjem se sporazumevajo čebele. Čebele, ki letijo k bogati zalogi me-

NAŠIM MATERAM

Stara je navada, da se vsako leto spomnimo velikih mož in da njim v spomin in počastitev prirejamo razne proslave, na katerih se seznanjamo z njihovim življenjem in trpljenjem. Velikokrat se zgodi, da proslavljammo ljudi, s katerimi nimamo prav nikake zveze in ki jih niti malo ne poznamo.

Da bi proslavili dan tistih, ki so nam v življenju največ dali, da bi se spomnili naših očetov, ki so nam v najtežjih okoliščinah služili vsakdanji kruh, in da bi se spomnili naših predobrih mamice, ki so ves čas le za nas živele, to nam mnogokrat niti na misel ne pride. Toda letos ne bo tako. Pokazali bomo, da smo dobri sinovi in dobre hčerke svojih staršev, zato jih bomo na očetovski in materinski dan presenetili na najprijetnejši način. Če nas je doma dovolj, bomo naredili hišno proslavo in sicer bomo očeta in mater na isti dan počastili, da bo slovesnost še lepša in prestrejša. Če pa tega doma ne moremo storiti, bomo prosili v šoli, da nam bodo tam priredili naše lepe domače proslave. Tudi gospoda župnika bomo prosili, da bodo pomagali, saj so tudi oni imeli očeta in mamico, ali ju morda še imajo in nam bodo zaradi tega radi pomagali.

Zdaj pa na delo, ker čas hiti!

19. marca je dan naših dobrih očetov, 25. marca pa je dan naših dobrih mamice.

MILAN SKRIBINŠEK:

ROŽA

Osebe: Gospa Franja, žena železniškega sprevodnika; Miloš, njen sin, prvošolec; Anzek, njegov bratranec s kmetov in sošolec.

Kraj: Majhna kuhinja v preprostem stanovanju. V levem kotu kotu štedilnik. V prvi kuli na levi vrata v sobo, v desnem kotu, v zadnji steni vrata v sobico, v sredini desne stene okno na vrt, spredaj vrata iz hodnika. Med štedilnikom in vrati v sobico miza, pomaknjena čisto k steni. Na desni in levi od nje po en stol, pred njo dva. Miza ima spodaj med nogami desko, na kateri stoji velika skleda za pranje a v njej manjša za umivanje. Na steni nad mizo koledar od trgovca s predalom za pisma. Na mizi za šolo pripravljene knjige s puščico. Med štedilnikom in mizo preprosta kredenca. V njej posoda, na njej v sredini budilka na desni in levi posodice za začimbo. Na levi od kredence visi na steni lesen solnik (= za sol). Pod oknom, ki so mu spodnji šipi zagrnjeni s čistimi belimi zastorčki, je pobarvana široka kuhinjska klop. Na njej velika škropilnica z vodo. V kotu med kredenco in kulisami metla in omelo na dolgem držaju. Na levi od okna čista brisača. Ob njej zrcalce.

Zgodnje poletno jutro. Budilka kaže ¾ na pet. Skozi okno sije jutranje sonce:

*

Mati: (Stoji s hrbtom proti občinstvu ob zakurjenem štedilniku. Pazno gleda v lonec, ki se v njem kuha mleko. Kava je že kuhana in razširja po kuhinji prijeten vonj. Vse je tiho, le budilka tiktaka...)

Mati (stopi čez čas po prstih k vratom v sobico in prisluškuje. Prej resen obraz — se ji razjasni. Z globokim vzdihom zašepče): »Hvala Bogu!« ... (Vrne se k peči in zre zopet v lonec in čisto zase reče:) Ti reč, ti, kako dolgo danes ne zavrē. (Obrnjen na je tako, da kaže vratom v sobo hrbet.) (Čez nekaj trenutkov se začno vrata v sobo počasi odpirati.)

Miloš (pride tiho in še ne čisto oblečen iz sobe. Na sebi ima hlače, nogavice in skrbno osnažene čevlje, suknjič drži v roki. Zazeha, pa si prestrašen zakrije z roko usta).

Mati (se presenečena obrne s prijaznim začudenjem): Miloš!

Miloš (zapre vrata in pazi pri tem, da bi kljuka ne zaškripala. Nato tiho): Dobro jutro, mama.

Mati (tiho): Dobro jutro... Kaj pa ti tako zgodaj? Zakaj si že vstal? Komaj pet bo. Rajši bi še spal.

Miloš (nič ne reče, gre tiho proti oknu, spotoma obesi suknjič na naslonilo stola na desni od mize — nato stopi k oknu. Dela se, kakor da gleda izza zastorčka na vrt, a prisluškuje k vratom v sobico).

Mati (ga ves čas začudeno gleda): No, zakaj si vstal?

Miloš: Nisem mogel več spati.

Mati: Zakaj ne?

Miloš (sede na desni stol, vzame čitanko in raztresen tiho bere):

Mati (z rahlim opominom): Kaj se še nisi vsega naučil za danes?

Miloš: Pač...

Mati: Tako čuden si, kaj ti je?

Miloš (odrine počasi knjigo, se obrne se-deč proti ospredju, nato): Ali Anzek zdaj spi?

Mati: Da, hvala Bogu! Do treh je stokal.

Miloš: Še ne bo kmalu zdrav?

Mati: Bil bi že čas. Revček — vso noč ga je spet bolela glava. Vstala sem večkrat in mu premenjavala obkladek. A zdaj spi, to je dobro znamenje. Kako je stokal, ubo-žec!

Miloš (se pogladi po čelu in zavzdihne).

Mati (ga skrbno pogleda): Glej, da mi še ti ne zbolíš. Vso noč si se premetaval po postelji.

Miloš: Slišal sem ga, kako se je preme-taval po postelji, pa nisem mogel spati...

Mati: Čudno, saj imaš sicer tako trdno spanje. Kadar mora oče sredi noči na kolo-dvor ali pa se ob pozni uri vrača iz svoje težke službe, ko ne more paziti na vsak korak, se nikdar ne zbudiš. Kako, da si imel nocoj tako rahlo spanje?

Miloš (tiho, ker ga je sram): Anzek se mi je smilil.

J. JALEN:

NAŠA MAMICA

(Govor deklice)

Pri nas doma imamo mamico, je nimate samo pri vas. Pri nas imamo zato našo dobro mamico, ker bi brez nje kar ne mogli shajati. Kaj pa pri vas? Le kdo bi nas pri nas zjutraj poklical, če bi nas ne mamica?

Pa če bi mamice ne imeli, kdo bi zjutraj Tončka previl, ko je včasih ves — taaak?

Pa kdo bi ponoči tolikokrat vstal in mleka pogrel našemu malemu fantku, ki ga imamo vsi tako radi — če ne mamica? Jaz namreč tako trdno spim kakor trkelj. Bi se Tonček prej z jokom pretrgal, preden bi mene zbudil.

Ooo, prav čisto za nič pa tudi nisem. Na mleko zjutraj že pazim, da ne preki-pi in da mamica med tem lahko Tilko in Janezka in Marjanco umije in obleče. Ti-ste naše nagajivčke!

Kave pa še ne znam skuhati in bi atek brez zajtrka moral v službo, če bi ne ime-li mamice.

Pa jaz prav dobro vem, da naš atek to ve. Ker, kadar preveč razgrajamo, pravi: »Otroci, tiho! Če ne, bo mamica huda in nam ne bo nič skuhalo, pa tebi, Janezek, ne bo zašila hlačk, pa tebi Tilka, ne bo ku-pila nove obleke, pa — pa — pa —.« Pa smo spet tiho.

Joj, če bi mamice ne imeli, bi se pri nas doma, pa pri vas tudi, da veste, povsod bi se tako obračali, da bi dan šele zvečer

Mati: Mislim, da bo zdaj dobro z njim. Včeraj bi bil lahko že skoraj vstal. Ta spa-nec mu bo dobro del. Proti jutru je prav trdno zaspal. Me je že skrbelo radi doma-čih v Hajdini. Kaj če bi se mu bilo poslab-šalo! V šoli je tako precej zaostal radi te 14 dnevne bolezni.

Miloš: Ne, to ne. Saj sem mu vedno vse razložil, kar smo vzeli novega.

Mati (odstavi z naglico lonec z mlekom): Glej ga šmenta, skoraj bi mi mleko preki-pelo! (S kredence postavi dve skodelici na peč, da bi nalila kave).

Miloš (s hipnim odlokom): Mama, rad bi šel malo na vrt!...

Mati (začudena): Na vrt? — No, le pojdi!

Miloš (hoče oditi).

Mati (malo karajoče): Samo suknjič obleci! Zjutraj je zmiraj malo hladno.

Miloš (se oblači).

Mati: Sicer pa — ali se ne bi prej umil? In kava bo tudi kmalu, da se le mleko malo ohladi.

Miloš (proseče): Ne, mama! Saj ne bom dolgo. Samo — (se prekine, ker ga je sram reči, kaj namerava).

Mati: No, pa idi.

Miloš (je že pri vratih).

Mati (s skrbjo): Ne bodi predolgo zunaj in ne stopaj s čevlji po rosi, drugače jih moraš spet snažiti.

Miloš (gre ven).

Mati (naliva kavo).

(V sosednji cerkvi pozvanja k jutranji maši).

Mati (sede, ko je nalila skodelici kave, na zaboj za premog zavzdihne in zre s skle-njenimi rokami v naročju v skrbih predse).

Anzek (v sobici z zaspanim glasom): Teta!

Mati (z obžalovanjem zase): Oh zbudil se je. (Med tem tudi že vstane in hiti pre-vidno k vratom v sobico ter jih opre, pri-jazno): Kaj bi rad, Anzek?

Anzek (z rahlim smehom): O nič! (zde-hajoč). Zbudil sem se. Koliko je že ura, prosim?

Mati: Že? Komaj pet!

Anzek: Se! Zdi se mi, da sem zelo dolgo spal.

Mati: Seveda. Le spet lepo zaspi!

Anzek: Ne bom mogel več spati.

Mati: Kaj te še boli glava?

Anzek (srečen): Ne, čisto nič več. (Zvo-njenje utihne). Takšne lepe sanje sem imel!

Mati (vesela): Tako?

Anzek: Sanjalo se mi je, da so prišli moja mati in mi prinesli z domačega vrta tam za čebelnjakom toliko rož, da jih je bila polna vsa postelja in v vaški cerkvi so zvonili z vsemi zvonovi, kakor na Telovo. In jaz sem bil kar naenkrat čisto zdrav.

Mati: To so bile pa res lepe sanje. (Bolj zase): Meni še nikdar ni nihče prinesel rož.

Anzek: Teta, jaz vam jih prinesem to nedeljo z našega vrta! Imamo zelo lepe. — Saj bom smel spet enkrat čez nedeljo do-mov, ne?

Mati: Da, seveda. Če boš le že čisto zdrav.

Anzek: O, saj sem že zdaj! — In krom-pirja vam bom spet prinesel, pa jabolk.

Mati (se obrne od vrat, zadovoljna): Prav, prav.

Anzek: Teta!

Mati: No!

Anzek (proseče): Rad bi malo vstal!

Mati (nekoliko v skrbih): Vstal bi rad?

Anzek (še bolj proseče): Daaa...!

Mati (razmišlja): Hm... (se odloči): No, saj si res videti čisto zdrav. Kar vstani. (Hoče že k štedilniku, pa se s skrbjo obr-ne): Ampak toplo se obleci in hitro! V po-stelji si se ogrel. Pa copate natakni!

Anzek (ki se je takoj začel oblačiti, ko mu je teta dovolila vstati, vesel): Bom, teta!

Mati: Kavoj sem že nalila, ker je tudi Miloš že vstal.

Anzek (vesel): Res?! — Kje pa je?

Mati: Malo je šel na vrt. Saj mora biti kmalu tu. No, le lepo se obleci. (Zapre vrata, gre proti štedilniku).

Miloš (vstopi — v roki ima nekaj zelo lepih vrtnic): Mama, jaz —

Mati (ki je bila že blizu štedilnika, se obrne in razveseli, mu pade z veselim vsklikom v besedo): O Miloš — rože si mi prinesel!...

Miloš (veselo): Ne, mama — za Anzeka so!

Mati: (umolkne, mu s trudnim nasme-hom pokima, a se takoj nato obrne k šte-dilniku. Tam stoji nekaj časa s hrbtom proti občinstvu in s sklonjeno glavo. Po-stavi v zadregi skodelici na drugo mesto, nato naglo odide v sobo).

Miloš (je spoznal, da je mater zadelo — ko je rekel za Anzeka. — Stoji negiben s rožami v rokah. Pogleda na rože, nato pro-ti vratom, kjer je odšla mati. Razburjen je).

Anzek (pride iz sobice. Kmečko oblečen v dolgih hlačah in debelem jopiču, na no-gah tople copate. Je še nepočesan. Zagleda Miloša — se začudi): Miloš —! Kakšne rože so to?

Miloš (s solzami v grlu, počasi — nudeč mu rože — še vedno s pogledom za mater-jo): Zate so!

Anzek (se začudi): Zame?

Miloš (skoraj v joku nestrpno): Da! — Vzemi, na!

Anzek (ga začuden gleda — vzame rože): Pa kaj ti je?

Miloš (se obrne od njega proti občinstvu in zajoče)...

Anzek (odloži rože na mizo — stopi to-laže k Milošu): Nooo!

Miloš (med jokom): Mama je mislila — da so — zanjo... pa sem se prepozno spomnil...! (Si briše solze, poslušne k vratom sobe in reče): Odnesi rože v sobico! — Hitro!

Anzek: Ne! — Veš kaj? Jaz ji bom dal rože.

Miloš (bolestno): Ti?! (Potolažen): Da, da, le daj ji jih!

Mati (pride iz sobe s prijaznim obrazom): O, Anzek je že oblečen. Zdaj pa le hitro: umijta se in počestita, nato pa dobita kavo. (Se obrne, da bi vzela skodelici s štedil-nika).

Miloš (je ves čas skrivaj drezal Anzka). Anzek (mu pokima, vzame rože in stopi k teti): Teta, te rože so za vas.

Mati (veselo začudena): Zame? Kako to?

Anzek (v zadregi): Jaz — jaz (si izmi-sli): Miloš je rekel, naj jih vam dam.

Miloš (v zadregi — se obrne k oknu).

Mati (premaga svoje ganotje): O, ka-ko sta pridna! Takoj jih nesem v sobo (odide).

Anzek (veselo šepetaje): Si videl, kako se je razveselila?

Miloš (veselo šepetaje): Da! (s prija-znim očitkom): A zakaj si se zlagal, da sem Ti jaz rekel, da jih daj nji?

Anzek: Veš... (v zadregi, ne ve, kaj bi rekel).

Miloš (zamišljen): Saj sem mislil staršem že večkrat napraviti kakšno takšno ve-selje, pa — pa —

Anzek: Pa te je bilo sram. — Ne?

Miloš (prikima — nato): Mhm!

Mati (pride vesela iz sobe): No, fanta umijta se, umijta!

Miloš (skoči naglo k mizi, potegne izpod nje skledo za umivanje, se šali, na glas): Skleda — pridi ven!

Anzek (pograbi hkrati škropilnico, jo dvigne v glasni šali): Jaz bom pa stude-nec!!

(Med tem, ko postavljata ona dva se ša-leč skledo na klop pod oknom in natakata vodo — reže mati kruh in in srečna gleda). Zastor pade.

Besede vse te naučene

gorko in lepo zvenijo,

a najlepše niso. V srcu

nam še mnogo lepše spijo.

Tista pesem je najlepša,

ki doni iz grla sama

nam od jutra do večera:

Mama, mama... mama, mama...

NAŠIM OČETOM

OČETOVSKI DAN

OSEBE: Oče, Jerica (15 letna), Jožek (12 letni) njena otroka. Kraj: Kmečka soba. — ČAS: Jutro.

Prvi prizor.

Oče; malo pozneje Jožek.

Oče (popravlja čevlje, čez nekaj časa odvrže delo, podpre glavo in gleda skozi okno. Slednjič vzame delo ponovno v roke in nabija žeblice. Vzdihe): Kakor je božja volja. (Začujejo se koraki. Hitro si popravi lase).

Jožek (vstopi, nekako v zadregi): Dobro jutro, ata!

Oče: Bog daj, Jožek!

Jožek: Že zopet šivate?

Oče: Če je pa potrebno!

Jožek: In zopet zame. Ne vem, kako to, da toliko raztrgam!

Oče: Kaj se hoče? Vsaka stvar trpi le nekaj časa.

Jožek: Saj pazim in gledam, kolikor le morem, da ne bi prehitro raztrgal. Vem, kako težko mi vsako reč kupite.

Oče (mu pokaže čevlji): Upam, da bo še za nekaj časa. Popravil sem, kolikor sem mogel, a iz starega ne moreš nikdar več narediti novo.

Jožek: Pa tako žalostni se mi zdite danes, ata.

Oče: Žalosten? Menda sem tak, kakor navadno.

Jožek: Pa danes, ko je očetovski dan?

Oče: Očetovski dan? Ali se še kdo v tem pokvarjenem svetu spominja očetovskega dne in očetovih žuljev?

Jožek: Če nihče drugi, jaz se! Veste, ata, dolgo sem premišljal, s čim bi vas na ta dan razveselil. Vezila pač nimam, pravega vezila.

Oče: Kako bi mogel pričakovati kaj takega od tebe?

Jožek: Toda za voščilo sem si le nekaj izmislil!

Oče: Kaj je potrebno voščilo. Saj vem, Jožek, da mi želiš vse dobro in najboljše.

Jožek: Vendar vas prosim, da me vsaj malo poslušate. (Vstopi dva koraka nazaj in se postavi kot bi hotel govoriti. V tem se odpro vrata in Jerica vstopi. V roki ima majhen zavojček).

Drugi prizor.

Oče, Jožek in Jerica.

Jožek (nejevoljen): Ravno zdaj moraš priti?

Jerica: Ali motim?

Jožek: Seveda motiš. — Toda nič se ne dajmo motiti! (Proti očetu obrnjen).

Kaj naj dam ta dan vam za vezilo, ata, da bi vas prav razveselilo?

Kar najboljšega imam, srce svoje v dar vam dam. Mnogo, mnogo let življenja, brez skrbi in brez trpljenja na tem svetu Bog vam daj in na onem svetu raj!

Oče (mu ginjeno poda roko in ga pogladi po laseh): Lepo, prav lepo, ljubi moj Jožek!

Jožek (potegne nekaj iz notranjega žepa ter poda očetu): To sem vam tudi napisal, in sicer, da bi bilo nekaj posebnega, ne na papir, temveč na brezov lub.

Oče: Na brezov lub? Kaj takega?

Oče (odvije papir in gleda): To je bila pa res dobra misel, bistra glavica naš Jožek! Pa kako čedno je pisano! Pa ta okvirček, kako se lepo prilega. Poglej, Jerica!

Jerica: Ni napačno!

Jožek: To je pa zopet beseda! Tebi ni nič prav, kar je od mene! Nič napačno!? Pa poskusi ti! Koliko časa sem iskal po gozdu, da sem dobil kaj pripravnega. Kaj meniš, da je to kar tako? Potem pa pisati na lub! Tega menda še nihče ni poskusil. Kako lahko se črka zalije!

Jerica: Kakor tale — E!

Jožek: Ti pa tudi vse vidiš! Potem pa strži in briši in gladi, ali pa vse stran vrzi! Nazadnje se mi je pa vendar posrečilo. Veste, oče, to bomo obesili nad vašo posteljo, pri vzglavju.

Oče: Saj res. Kaj takega ne more imeti vsak oče, ker nima tako prebrisanega sina.

Jerica: Vse je tvoje, praviš; kaj pa besede? So tudi tvoje?

Jožek: Tudi moje, vse moje.

Jerica: E beži, beži, tega ti pa ne verjamem.

Jožek: Če mi ne verjameš, pa pusti!

Jerica: Iz katerega berila pa si to prepisal?

Jožek: Če bi jo bil, bi to tudi povedal. Ne misli, da nisem toliko moža, da bi se moral hvaliti s tujim perjem. Če pa re-

čem, da sem jo sam napisal, se mi mora verjeto, kajti jaz ne lažem. Sem se že kdaj zlagal?

Jerica: Ne tako hitro. Saj ti verjamem, ker se res še nisi zlagal!

Jožek: Veš, pa mi je vseeno vseč, da mi nisi hotelar takoj verjeti. Vsaj vidim, da ti je pesmica všeč.

Jerica: No, veš, kaj tako posebnega pa spet ni.

Jožek: Pa ti naredi boljšo!

Jerica: Ta beseda pa ni kaj preveč modra. (Pokaže prvi dve vrstici).

Jožek: Kaj ti zopet ni prav?

Jerica: Že to ne, da sta prvi dve vrstici daljši kot ostale.

Jožek: Res, ali to nič ne de. Saj tudi pesniki ne delajo vedno enako dolgih vrst.

Jerica: Naj bo, toda »Mnogo, mnogo let življenja, brez skrbi in brez trpljenja.« Ta mnogo, mnogo let življenja, mi ni preveč po volji, četudi ne vem prav zakaj ne.

Jožek: Veš, da ti odkrito povem, tudi meni ne. Sploh sta mi ti dve vrstici prizadejali največ dela. To je tako, kot bi drva

cepil. Prideš do grče, pa ne moreš dalje. Nazadnje pa grčo vendarle zmoreš, a je žal tudi drobiž grčav.

Oče: Meni je pa vse prav vseč. Toda, Jožek, povej, kako si prišel na to misel?

Jožek: Veste, oče, to je malo težko razložiti. Jaz sem sploh nekam čuden otrok. Z drugimi me ne veseli hoditi. Vedno sem bolj sam zase. Tako je bilo tudi pri tem. Lahko bi šel v trgovino in kupil papir ter nanj nekaj napisal, a to ne bi bilo moje. Na vsak način mi je ljubše ljubje, ki sem ga s težavo dobil. Če ni tako lepo, je pa v njem več ljubezni.

Oče: Vse te lepe misli imaš gotovo iz šole.

Jožek: Ne bom tajil. Naš novi učitelj je je sila pameten in moder mož. O starših nam vedno tako lepo govori.

Jerica: Vi pa debelo gledate.

Jožek: Kako drugi, meni nič mar. Meni so segle besede do srca in zato sem vse to naredil. Toda s tako sitnico, kot si ti, sploh ni mogoče govoriti.

Jerica: Oho!

Oče in mati

*Velikih mož se spominjamo zaradi njih del,
vaju, oče in mati, pa povečujemo zaradi ljubezni.
Mož in žena sta kakor vsi drugi,
pa vendar popolnoma drugačna, ker sta oče in mati.*

*Živita kakor drugi možje in žene,
toda vajino delo je posvečeno, ker sta oče in mati.
Trpita, kakor drugi možje in žene,
toda vajino trpljenje je plodnejše, ker sta oče in mati.*

*Molita kakor drugi možje in žene,
toda vajina molitev je Bogu dražja, ker sta oče in mati.
Ljubita kakor drugi možje in žene,
toda vajina ljubezen je čistejša, ker sta oče in mati.*

*Živita, delata, trpita, molita, ljubita,
kakor drugi možje in žene,
a vaju je vendar Bog povišal na vse ostale,
ker sta oče in mati.*

Ivan Cankar:

Njegova mati

Matičevka je stopila na prag s težko, nerodno košaro v roki. Zamežikala je z očmi ter si popravila ruto za vratom.

»E — kdo bi si mislil, da je tako mraz; prišlo je kar čez noč...«

»Mati, ali pridete še pred temo, da nas ne bo strah?«

Za krilo se je držala hčerka, bosa, s kuštravimi lasmi in zaspanim obrazom.

»To je gotovo... Glej, da boste mirni in da se ne boste prepirali... Pristavi lonec že ob desetih in da ne pozabiš soliti... Hu, kakšen mraz; ne hodi na cesto!«

Po vasi je bilo še vse mirno. Ali iz dimnikov se je kadilo; ženske so pripravljale delavcem zajutrek. Časih je zakričal na hlevu petelin s hripavim zategnjenim glasom, stresel z glavo ter se vrnil v toplo zatišje.

»Matičevka, kam pa vi tako zgodaj, — in natovorjeni?« »V Ljubljano, Guljanka, v Ljubljano... Pogledat, kaj dela fant; — dobro je, da mi je prišlo to na misel... nesem mu lansko suknjo, da ne zmrzne, siromak... Kako se je naredilo, za Boga, kakor bi z nožem rezal v obraz...«

»Da, vi ste srečna mati, vi Matičevka... kdor ima tako veselje s svojimi otroki, lahko mu je vsako delo... Kaj pojde vozniček tako zgodaj?«

»E — jaz ga ne bom čakala; škoda je tistih trideset krajcarjev. Če si jih moram že odtrgati od ust, dam jih rajši svojemu fantu... revež toliko trpi in nobenega veselja nima...«

»Težko bo, težko; pot ni tako kratka, kakor bi si kdo mislil... za mlade noge bi morda še bila, a vi, — kaj si jo upate zmagati?«

»Človek prestane veliko, pa naj prestopa še to. Z Bogom, Guljanka!«

Zadnje nizke koče so izginjale polagoma

v megli in pred njo se je razgrnilo široko polje, iz katerega se je dvigalo samo tu pa tam samotno drevo. Od brzojavnih žic je viselo ivje, ki je včasih zatrepetalo in padalo na tla, kadar je priletel zmrzel vrabec, začivkal z zaspanim glasom ter odhitel za tovariši.

Matičevka je začutila, da so ji roke odrevenele in zatele od mraza; prsti se niso dali stegniti in suha koža se je nabirala v trde plave gube. Zdela se ji je, da ji je leglo na obraz nekaj težkega, ledenega, oči pa ji je zatisnilo mrzlo ivje.

»Kako ga mora zebsti, siromaka... samo da bi se ne jezil, ker sem predolgo odlašala...«

Vzdihnila je; na misel ji je prišlo, kako je prosila krojača, naj počaka za plačilo... »Ej, mati Matičevka, jaz moram živeti; suknja ostane pri meni... jaz moram imeti svoj denar...« In Matičevka je šla in prodala svojo nedeljsko obleko; resnica je sicer, da ji je ostala potem še ena edina, precej obnošena in devetkrat popravljena — a kako bi se dalo drugače pomagati?

Megle so se pričele vzdigovati. A obenem je zapihal od severa rezek veter, da je zajčalo in zadrhtelo v zraku. Izza vzhodnih hribov je zasijala mrtva, hladna svetloba.

»Ali ne boste vstopili za trenutek, Matičevka? Vsa zavita ste v ivje... da ne zmrznete na potu...«

Zračunala je hitro. Časico brinjevca, to je pet novcev; za dva novca kruha... Treba bi bilo menjati krono... boljše je, da dobi fant celo. Ona že pride kako do mesta, — če je mogla do tukaj, more tudi naprej. A on je siromak; drugi imajo vsega dovolj, — in njega zebe; naj dobi celo krono... Kako bi smela utrgati, — to bi

Jožek: Kaj ni res, ata! Saj vidite, kako me vedno ježi.

Oče (šaljivo): Ubogi Jožek! Sitne starše ima in sitno sestro.

Jožek: Ne, ata, vi niste sitni, vi mi lahko rečete, kar hočete, a tale! Lahko bi bila vesela, da ima tako prebrisanega brata, pa vedno samo godrnja.

Jerica: Prebrisanega brata! Lastna hvala, cena mala!

Jožek: Oče, ki so pametni, me pohvalijo, ti pa bi se raje v jezik ugriznila. In vse to zaradi tega, ker si dve leti starejša od mene...

Jerica: Tri leta, prosim!

Jožek: Pa bodi tri. Če si pa za tri leta tudi pametnejša, je pa vprašanje.

Oče: Vidiš, Jerica, kako ti vrača. Dajta se še malo, se bosta potem morda še raje imela. Saj vama gre kar na jok, kadar je kdo od vaju sam doma.

Jožek: Taka sestra!

Jerica: Vesel bodi, da imaš tako!

Jožek: Staretova Marija bi mi bila ljubša. Starejša je od tebe in vsaj tako pametna kot ti. Pa vedno je prijazna z menoj, ti me pa vedno zbadaš.

Jerica: Kaj pa je to: zbadaš? Kje pa si zopet pobral to besedo?

Jožek: Zapomni si, ljuba sestra. Vse, kar človek sliši, sliši enkrat prvič. Toda dovolj imaš. Zdaj pa mir besedi. Pokaži že enkrat, kaj imaš tam v papir zavitega.

Jerica (potegne zavitek izpod predpasnika in stopi pred očeta): Oče! Takega vezila kot Jožek vam ne morem dati. Vzemite pa prosim tole. Volnine nogavice za zimo so!

Oče (vzame ponujeno in reče veselo): Bolj bi mi pa res ne mogla ustreči.

Jožek: Si jih sama naredila?

Jerica: Kaj pa da sama. Ali misliš...

Jožek: Že dobro! (Gleda nogavice). Vidiš, jaz ne, grajam kot ti, ker sem vesel, da ima tudi moja sestra rada našega očka, pa gotovo tudi mene.

Jerica (objame bratca in se z njim zavrti v krogu): Seveda Jožek, kako te naj bi imela rada, ko mi pa vedno tako lepo nagajaš (oba se smejeta).

Oče: Ljuba otroka! Prav res sta me razveselila: Bog vama povrni! Srče sta mi voščila in prav po gosposko sta me obdabila. (Vsi srečni se objamejo.)

Jožek in Jerica: Živel naš, dobri očka!

Zastor pade.

bil rop. A mraz je, za Boga mraz... dalo bi se sladko počivati v gorki sobi... Ne, — naj dobí celo krono.

»Ej, — ni mogoče; meni se mudi, da vidim svojega fanta; nesem mu zimsko suknjo. Kakšno jutro je to, glejte! — in siromaka zebe...«

Ni jih lepših, jasnejših sanj, ki delujejo na človeka z nekim čudovitim poetičnim, a obenem globokim tragičnim dojemom, kakor so sanje materine. — Ona se vživi vanje, v njih samih je ves svet, nedotaknjen od krute resnice... in ona zaupa vanje in do zadnjega diha ji ne pride niti najmanjši dvom, da bi jo morda varale, da bi se ne uresničile. Iz nekega nežnega, nerazumljivega sramu jih taji pred ljudmi, a kadar bi se izgubile v resnici, končano bi bilo njeno življenje in postalo bi brezpomembno in brez vsakega smotra.

»Naj dobi celo krono...« Treba je pripomniti, da je nosila Matičevka s seboj vse svoje premoženje in kos kruha za kosilo. Noge so se premikale težko in leseno; oči so gledale utrujeno izza trepalnic, pokritih z ivjem. Srečavali so jo vozovi in ona je postajala za kratek hip in se ozirala za njimi.

»Da bi mogla sesti, odpočiti se za trenutek...« Ali tu je mesto. Že od daleč se je čul šum in hrup dopoldanskega življenja. Ljudje so hiteli po ulicah z rdečimi, zmrzlimi obrazi in zavihanimi ovratniki.

Matičevka je hodila po mestu.

»Še pol ure je do enajstih — počakam ga pred šolo.«

Slonela je ob ograji Vodnikovega spomenika in gledala na tesno zaprta neštevilna okna. »Kaj počne zdaj... za katerim oknom je njegov razred? Ali si misli, da čakam nanj?« Kako se bo razveselil!... Nekaj gorkega mehkega se ji je razlilo po srcu... »Moj otrok... moj ljubi otrok...« Iz velikih vhodnih vrat so se vsuli študentje. Matičevka se je zganila... »Kako sem te čakala, Tine...«

»Čemu prihajate sem pred šolo... taki!

Da se ozirajo za menoj... Pojdite hitro...« Stopal je urno proti domu s povešenimi očmi, ona pa je šla za njim. V prsih jo je stisnilo, a kaj se je zgodilo, tega si ni vedela razlagati.

Za naše gospodarje

Kaj bo s kreditnimi zavodi

To vprašanje nas zelo zanima, zlasti naše posojilničarje. Pravkar se pripravlja prva številka »Sparkassen und Genossenschaftszeitung«, v katerem razpravlja strokovnjak v obširnem članku, katerega smisel podajamo:

»Dne 11. decembra bi se morala izvršiti ureditev vseh vlog. Stvar pa se bo mogla izvesti šele po daljšem času. Danes za stvar niti uradna mesta nimajo navodil. Do sedaj še nihče nima potrebnih števil, ki naj služijo kot podlaga. Kakšne bodo posledice za vse gospodarstvo in kako bo vse vplivalo na cene in plače, tega ne vemo.

Prva posledica uredbe, ki naj varuje denar »Währungsschutzgesetz«, je, da nam izginejo vloge v obsegu, ki nas navdaja s strahom. Ljudski prihranki, vloge hranilnic in kreditnih zadrug v višini, ki so jo dosegle dne 23. decembra 1945, popolnoma izginejo. Od vseh teh računov je prenešeno 60% na nov račun, s katerim razpolaga finančno ministrstvo. Ta denar leži že dve leti sem »mrtev«, izvzemši primere, ko vlagatelj ni imel od česa živeti. Večji del vlog je torej izginil in postal državna last.

Tudi drugi del — 40% — izgine, v kolikor še obstoja, ker je bilo večji del tega denarja dvignjenega. Spomladi 1947 so se določbe poostrele in se je smelo iz tega plačevati samo stanovanje, preživljanje in bolniški stroški. Poprej se je smel ta denar dvigati za delovna plačila, za nakupovanja blaga, za popravljanje in za obratne stroške. Najmanj je bilo od teh 40% dvignjenega v kmečkih posojilnicah. Sedaj morajo odpisati tudi teh 40% in znesek ponuditi državi, ki bo za ta denar izdala 2% obveznice (obligacije) ali pa jih bo vpisala v knjigo državnih dolgov. Kreditnim zavodom ostanejo samo vloge, ki so bile vložene po 23. decembru 1945. Pri kmečkih posojilnicah teh vlog ni bilo dosti. Ljudje niso vlagali, ker vloge niso bile obrestovane ter so denarne pribitke rabili za popraviljanje in investicije. V velike hranilnice so nekaj nalagali obrtniki in trgovci. Največ je novega denarja v bankah, ki pa bo izginil, ker bo kmalu primanjkovalo denarja. Trgovci in obrtniki bodo najprej segli po tem denarju in šele potem bodo iskali kreditov. Vloge, vložene v javnih posojilnicah, izgubijo samo 25%. Banke izgubijo dve tretjini vložnega denarja, hranilnice tri četrtine, rafajznovke štiri petine. List, ki ga navajamo, pravi: »Vse to je katastrofalen pojav propadanja »prihrankov«. Težko bo odgovoril na vprašanje, kako naj kreditni zavodi z malimi ostanki vlog ohranijo svoj uradniški aparat.

Pripomniti je treba še, da med kreditnimi zavodi ni nobenega, ki ima uradnike, pa ne bi bil 1947. leta pasiven. Zvišanje obresti za posojila od 4,5% na 6,5% ne bo dosti zaleгло. In da pridemo jasno pri obračunu, je treba uveljaviti še vse terjatve

napram nemški državi, nemškimi zavodom in druge propadle terjatve.

Država dobi sedaj milijarde, ki so se nabrale v teku časa v bankah in hranilnicah. Te priložnosti se mora poslužiti, da sanira banke. V večjih kreditnih zavodih je sedaj preveč dolžnikov, ki ne morejo plačati in in se od njih ne dá ničesar iztožiti. Predvsem je tak dolžnik Nemčija s svojimi državnimi obligacijami, potem pa tovarne, ki so delale za vojsko.

V hranilnicah je menda 50% premoženja tako naloženega, ker je pač Hitler naša hranilnica in banke prisilil, da so posodile vse, kar so imele. V rafajznovkah je tako naloženega premoženja samo še kakih 10%, v bankah pa 75% ali še več. To se mora sedaj iz računov ločiti. Pričakovati je, da bodo kreditni zavodi svoj dolg državi plačevali najprej s temi vrednostmi.

Kakšen je torej položaj hranilnic? Imajo cele kupe akcij in založnic, ki niso sko-

Sadjarstvo - naš zaklad

Ako bi danes pošteli sadna drevesa po naših kmečkih sadnosnikih, bi morali ugotoviti dvojne žalostnih dejstev: sadnega drevja je manj kot pred leti in splošno stanje drevja je slabše, kot pa je bilo pred desetimi leti.

V zadnjih desetih letih je mnogo dreves dozorelo, niso več tako rodna, mnogo dreves pa se je tudi posušilo. Vsled razmer v zadnjih desetih letih ali ni bilo časa ali pa ne možnosti, da bi mislili na pomladitev in na obnovo naših sadnosnikov.

Sedaj v času splošne obnove našega gospodarstva pa je čas, da mislimo tudi na obnovo našega kmetijskega gospodarstva. Zlasti v današnjih časih bo gotovo skoraj vsak kmečki gospodar priznal, da je zelo važen, včasih skoraj najvažnejši del njegovega gospodarstva ravno sadjarstvo. Sadjarstvo daje v kmečkem gospodarstvu velik in važen del prehrane skozi celo leto, sadjarstvo pa daje v eni ali drugi obliki tudi izredno važen in velik del dohodkov kmečkemu gospodarstvu, ne da bi bili pri tem izdatki veliki.

Zato moramo po pravici danes sadjarstvo imenovati naš zaklad. Skrbeti moramo, da tega zaklada ne bomo uporabili prehitro, skrbeti moramo, da nam ta zaklad nikdar ne usahne.

To pa moramo doseči s tem, da sadimo nova sadna drevesa, da nadalje sadnemu drevju zadostno in pravilno gnojimo in da uničujemo sadne škodljivce.

Že v pradavnih časih so naši predniki izbirali najboljše vrste sadnega drevja in ta drevesa presajali iz gozda v bližino svojih bivališč. Tako jim ni bilo treba hoditi nabirati sadje v gozd, ampak so ga imeli v bližini stanovanj.

Žalostno je, da še danes večkrat naši

raj nič vredne. Za hranilnice in rafajznovke Hitlerju ni bilo toliko, ker so bile premalo premožne. Morda bo država prevzela ostanek nemških papirjev proti 2% obligacijam, ki bodo na novo izdane. Morda bodo te terjatve ostale odprte, dokler hranilnice in banke same ne zaslužijo, da bodo poravnale, kar manjka. List imenuje vse to imetje »bilančno smetišče«.

Položaj kreditnih zavodov bo po oddaji premoženja takle:

Pri hranilnicah se bodo vloge znižale za četrtino. To je dolg. Na drugi strani pa bodo hipoteke, kar jih je še ostalo, edino premoženje. Te so ohranile svojo vrednost. Morda bodo nekateri godrnjali, če se denar vlaga v hipoteki, češ da je zavod premalo likviden, to se pravi, da ne more ob vsakem času izplačevati, ker hipoteka le ni gotovina. Toda varna je.

Našim posojilnicam, ki so dajale hipoteke, so najprej očitali, da niso likvidne. Hranilnice bodo morale dolgo časa omejevati posojevanje in pri njih ne bo mogoče dobiti potrebnih kreditov, kakor smo jih dobili do sedaj, če je na primer kdo zidal hišo. V bodoče bodo morali naši kreditni zavodi: banke, hranilnice in kmečke posojilnice delati po vzgledu čebelic. Skrbno bodo morali skupaj znašati in štediti, da bodo nabrale novih gospodarskih moči.

sadjarji, če smemo nekatere sploh tako imenovati, ne delajo nič drugače kot njihovi predniki. Samo zato imajo sadno drevo, da mu odvzamejo jeseni sadne plodove, ako se narava slučajno spomni, da drevo to leto obrodí. Da bi pa skrbeli za to, da imamo v sadnosniku res samo lepa, zdrava sadna drevesa samo dobrih sort, to pa je že preveč zahtevano.

Kako drugače je v nekaterih drugih predelih naše zemlje, kjer sadno drevo ni doma. Tam gojijo in oskrbujejo sadno drevje res po določenem načrtu, ki jim pa to

Krompir, pa tudi pesa, ki smo jo jeseni vketili, še živi, še diha in proizvaja tako neprestano, kakor človek, ogljikovo kislino. To dihanje je tem bolj živahno, čim topleje je v kleti.

Z dihanjem oddaja krompir neprestano snovi od svojih hranilnih snovi, to je od škroba. Ako hočemo preprečiti, da krompir ne izgubi preveč na teži, moramo skrbeti, da toplota v kleti ni previsoka. Zato odprimo okna in vrata kleti ob suhih, sončnih, toda ne premrzlih dnevih.

V pretopli kleti krompir tudi izgublja mnogo na svoji kalivosti. Klice namreč zelo oslabijo, ker začne krompir v toplih kletih poganjati dolge blede poganjke.

Pretekla jesen, ki je bila v splošnem pretopla, je bila zelo neugodna za vketenje gomoljastih pridelkov, to je predvsem krompirja in pese. Večkrat so bile kleti še zelo tople, ko smo v nje spravili pridelke.

Zato moramo sedaj v zimskih mesecih

sel si, ker je Cenek umrl, in misliš: Podlipnik, ta norec prismojeni, mi je obljubil Ančko. Sedaj dobim z njo največji grunt in parizarje in konje in denar in vse. Proketo si se zmotil. Ne dam ti Ančke in če se do smrti najoka!»

Če bi ga bil Podlipnik s kolom pobijal, bi bil Marko manj trpel. Zatrepetala so mu usta in komaj je iztisnil: »Nisem mislil.«

»Dóbi drugega norca, da ti bo verjel. Jaz ti ne. In če imaš samega sebe le majčkeno rad, ne prestopi nikoli več mojega praga.« Podlipnik je udaril fuksa in odvihral.

Kakor bi vozil samega sebe k pogrebu, je vozil Marko prvič parizar. Zasnežene gore so se mu pa tako daleč odmeknile.

Cena je prijezdil kakor v enem samem skoku v Krnice. Lésa na dvor je bila zaprta. Ni je utegnil odpreti. Udaril je upehanega konja, preskočil leso in odbil zgornji krajnik. Konj je bil tako razpenjen, da je bil bolj podoben belcu kakor fuksu.

Onemela je hiša. V veži je srečal Cena Anco. Glasno je zajokala: »Cena! Jaz nisem kriva.«

»Ne bodi otročja!« Odšel je mimo nje v hišo in pokropil Ceneka, kakor bi bil prišel kropit tujega mrlja. Srce mu je bilo, za grlo ga je stisnilo, vsa hiša je jokala. Cena pa se je premagal; niti solza mu ni stopila v oko.

Na fuksa so pozabili. Razpenjeni konj je zašel k vodnjaku, prepodil stržka, ki je napovedoval nov sneg, in se napil iz korita ledeno mrzle vode. Šele, ko je fuks že brusil vodo iz gobca, je pritekel Joža in ga odpeljal v konjak, namesto da bi ga bil znova zajezdil, pognal v skok in ga počasi ohladil. Se pač ni spomnil.

Ko so prišli vsi zasneženi od Cenekovega

skrb tudi obilno povrača z bogatimi sadnimi letinami, ki dajejo tudi do 30.000 kg jabolk na enem hektarju sadonosnikov.

Naša sadna drevesa bi večkrat mogli primerjati z dobro kravo mlekarico, ki pa tudi dobi samo toliko krme, da more živeti. Taka dobra krava ne more dati mnogo mleka in tudi zato niti ne more pokazati, kako dobra mlekarica je. Šele pri dobri krmi more taka krava dati tudi mnogo več mleka kot pa slaba krava pri isti krmi.

Isto je tudi pri sadnem drevju.

HRANA SADNEGA DREVJA

Tudi sadnemu drevju moramo dajati primerno hrano, to se pravi: sadnemu drevju moramo gnojiti!

Tudi pri današnjih visokih cenah za umetna gnojila se izplača sadnemu drevju gnojiti. Z rednim vsakoletnim gnojenjem dobimo namreč več sadja in boljše sadje in razen tega moramo vsako leto računati vsaj na srednjo sadno letino.

Sadno drevo je domača kulturna rastlina, ki potrebuje zato ravno iste hranilne snovi kot druge kulturne rastline. Kakor je vsakemu kmetovalcu danes že samo po sebi unevno, da mora gnojiti pšenici in zelju, tako bi tudi ne smel imeti več pomisleka pri gnojenju sadnega drevja.

Dušik je gonilna sila, je motor rasti. Pri pomanjkanju dušika drevo zaostane v rasti in razvoju, pri preobilici dušika poganja drevo prebuje poganjke, les jeseni slabo dozori, plodovi se slabo ohranijo, niso trajni.

Kalij je potreben za tvorbo lesa in listov, utrjuje stanišče in daje drevesu odpornost proti mrazu.

Fosfor pomaga pri tvorbi stanišča, vpliva znatno na razvoj cvetnega popja in je neobhodno potreben za razvoj semena.

Apno je tudi važna hrana sadnega drevja in znatno doprinaša k stanju rodovitnosti sadnega drevja.

(Nadaljevanje na 8. strani)

Zračimo kleti!

storiti vse, da zlasti pri krompirju ne nastanejo prevelike izgube in da semenski krompir ne izgubi preveč na kalivosti. To pa dosežemo v glavnem s pravilnim zračenjem kleti.

Razen tega moramo preveliko toploto v kupu krompirja preprečiti s tem, da kupi krompirja niso visoki, da so čim bolj plitvi, nizki. Ni pomagano, ako odstranimo klice, ki poganjajo iz gomoljev, preprečiti moramo, da te klice začnejo poganjati. To pa je mogoče samo s tem, da je v kleti vedno bolj hladno kot pa toplo.

Proti vigradi seveda vsak zdrav krompir tvori poganjke, toda te klice morajo biti kratke, široke, močne in zdrave in se ne dajo tako lahko odlomiti. Iz takih klic bodo nato v vigradi zrastle močni poganjki in močne korenine, razvili se bodo košati in gosti grmušji, kar nam zopet more prinese dobre pridelke.

Skrbimo zato z zračenjem kleti za obilne pridelke krompirja!

pogreba, je v konjaku ležal fuks mrtev.

Pa tako dobro je peljal!

15. SREN DRŽI

Do kolena je padlo težkega južnega snega. Vrabci so stikali na skednju za zrna, zgubljenimi ob mlatvi; strnadi se niso več bali jesti s kurami; senice so priletele na okna in na drevju v sadovnjaku so čakale vrane, kdaj nikogar ne bo na dvoru, da pogledajo na gnoj in poiščejo črva ali vsaj napol prebavljeno zrno žita.

Nomesto trdega ropota voz so se oglašali s ceste in s potov bronasti konjski in pločevinasti volovski zvonci, za katerimi so tiho drsele sani.

Pa ni bil kaj prida saninec in v spodnjih krajih gotovo še za manj. Podlipnik je bil take volje, da ga je vse bolelo. Rad bi bil zapregel in raztresel žalost za Cenekom po širokih cestah. Pa kako? »Saj bi mi vsi norce kazali, če poženem na taka pota. Smrt mi je vzela sina in žalost me je ujevala v skopec, pa bom že počasi rešil nogo iz njega.«

Ančka se je ogibala ata, ker sama sebi ni zaupala, da se ne bo z njim sprla: »V teh dnevih žalosti. — Dovolj grdo bi bilo. — Če se ni znal premagati ata, se moram zatajiti jaz. — Kakor bi ne bilo že dovolj hudo, da mi je umrl edini brat, je pa še ata po krivem obdolžil Marka škodoželjnih misli in ga zapodil. Pa naj le počaka ata, da malo pozabimo Ceneka. Marka ne dam, pa ga ne dam, zato ker ga ne dam!«

Podlipnica pa je videla možu in hčeri v dušo in trpela za tri: zase, za Cena, ki mu je Cenek umrl; in za Ančko, ki je zgubila brata in ostala edinka, ki ne bo mogla ostati sama in bo morala izbrati moža po

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

35.

»Na Gašteju krmi s kruhom in vinom, v Ljubljani pa spet z žitom.«

»Bom. Hi!« V raztegnjen skok bi bil rad pognal Marko, pa je bila noč premalo svetla. Sklenil je bil, da pojde še od Ljubljane naprej, dokler ne sreča gospodarja: »Čeprav pota ne poznam. Saj govore ljudje še daleč po kranjsko; se že doprašam.«

Ob svitu so v Kranju pri Jelenu preračunali Marku, da bo Podlipnik šele čez dva, tri dni vozil skozi Kranj.

Marko je zahajal po klancu navzdol, zamišljen gledal žrebca v grivo in smislil se mu je gospodar, če ne bo več videl Ceneka. In Podlipnici bo hudo in Ančki. Vsem.

»Mačke na tla!« Rezko je zadonel ukaz v jutranji mraz. Kakor bi ga bil sunil s pestjo v brado, tako hitro je Marko dvignil glavo. Spoznal je Podlipnikov glas, pozabil za minuto, kako žalostno sporočilo prinaša gospodarju. Razveselil se je, da ga je srečal v Kranju, ko ga je v mislih iskal pri morju: »Se bo videl Ceneka. Bo pri pogrebu.«

Konji si niso zarezgetali v pozdrav. »Dobro jutro!« je pozdravil Marko z veselim obrazom.

Podlipnik pa je gledal Marka, kakor bi ga hotel z očmi prebosti. Tako gledal, da se Marko ni upal spregovoriti.

»Ali je živ ali je mrtev?« je vprašal Podlipnik od parizarja.

»Mrtev!« je tiho povedal Marko.

Podlipnik se je prijel za ročico in vsi so dolgo molčali. Prvi je spregovoril Podlipnik: »Tako. In ti se prismeješ do mojih parizarjev? Da se moreš!«

»Vesel sem bil le zato, ker sem vas tako kmalu srečal.«

»Kaj boš tega vesel! Saj si moral vedeti, če imaš kaj spremisleka, da vozim, kakor še nikoli nisem.«

Miha je odpregal konje, da jih pripreže pred gospodarjev parizar. Podlipnik pa je ukazal: »Ne bomo pripregli, čeprav konje pretrgamo.«

Cena je skočil v sedlo, pognal in prevozil prva dva parizarja. Samo v sredi klanca so se konji oddehnili. Na vrhu klanca je pa Cena ukazal: »Miha! Odprezi fuksa in prevzemi v moj voz za zadnjega levega konja žrebca.«

Marko je molčal. Grizlo ga je, ker je nevede užalil gospodarja. Pomagal je Mihi in premišljal, kako bi popravil svojo nerodnost. Pa se ni mogel domisliti nič pametnega in se ni upal nagovoriti Cena.

Podlipnik je zajezdil fuksa: »Marko! Na žrebca in pelji moj parizar v Tržič!«

Marku se je odvalil kamen od srca. Urno je zajezdaril žrebca. V sedlu je pa spet pozabil, da je Cenek umrl. Poprijel je z desno vajeti, z levo bič, počil in pognal. Konji so pretegnili. Marka pa je vsega prevzela misel, da vodi dva para konj in da cvrka za njim naložen parizar. Nič ni videl Podlipnika, kako ga opazuje. Šele, ko ga je Cena sunil s stremenom v škonjico, se je ozrl in ugledal Podlipnikov jezni obraz. Strašen je bil. Če bi ga bil sunil s sedla, bi se ne bil Marko prav nič začudil. Pa ga ni. Le sikal mu je na uho, da nista slišala Miha in vozar, in trgal je besede: »Fant! Spet se smeješ. Ugenil sem tvojo misel. Ve-

Izpod domače lipe

CELOVEC

Javnost misli, da so naše posojilnice že vse dobile nazaj in da je že vsa škoda poravnana. Zakon, po katerem naj bi se popravila prizadeta škoda, je bil sprejet, toda pri mnogih posojilnicah škoda še ni popravljena in tudi ne vemo, kdaj bo. Zunanji minister dr. Gruber je na nekem zborovanju v Lincu zavzel napram storjeni škodi tole stališče:

»Kdor se je nepravilno okoristil z dobičkom, do katerega ne bi prišel brez rjave strankarske vlade, ali kdor je sodržavljana zavedno oškodoval, se mora poklicati na odgovor.«

Vodstvo Zadružne zveze je v zadevi posestev slovenskih zadrug stopilo do deželne vlade. Posestva so se odprodajala po ceni, ki nikakor ni primerna vrednosti. Zadeva je obtičala, ker so se zastopniki deželne zveze in tistih, ki se za ta posestva zanimajo, zedinili v tem, da kar je prodano je prodano, in posojilnicam je na prosto dano, tožiti sedanje lastnike. Sedanjim lastnikom pa se mora dati priložnost, da zastopajo svoje koristi. To je vse lepo in prav. Vsakomur je treba dati priložnost, da se zagovarja, ker to je vendar smisel demokracije. Toda primeri pri naših posojilnicah so izredni in popolnoma jasni. Kar je naredil komisar, ki ga je bil nastavljen gestapo, ne more in ne sme biti veljavno, ker to je bilo pod to ali ono prevezo ukraden ali izsiljeno, in z zakonom proglašeno kot krivična sila, ki se mora popraviti. Kako je mogoče trditi, da je drugo dejanje v tem veriženju postavno in veljavno. Veriga gre takole: posestvo se posojilnici odvzame in potem prodaja neki tretji osebi. Če prvo dejanje, ki je bilo prisiljeno, ni postavno, potem deželna zveza ni bila postavna lastnica teh posestev in jih torej ni mogla veljavno prodajati. Če to veriženje raztegnemo, moramo priznati, da noben teh kupcev ni mogel postati lastnik. Zunanji minister je povedal še več: Ljudi, ki so oškodovali sodržavljane, se mora poklicati na odgovor. Tudi to je pravilno. Tega mi ne zahtevamo. Lahko pa nastopi državni pravdnik in te kupce toži. Kajti kar je nemška država zakrivila, naj avstrijska država kot naslednica nemške zapuščine tudi popravi. Ali bo tako ali ne, je stvar državnega pravdnika. Kupci ne bodo mogli dokazati, da vmes ni bila neka zvižaja in hinavščina ali tiho upanje. Vsak je moral vedeti, kdo je bil prvotni lastnik in je mogel nastopiti kot kupec samo v prepričanju, da bo nacizem ostal za večne čase, on sam pa poceni ali zastojni prišel do premoženja. To pa zopet dokazuje, da so bili ti »kupci« pristaši in več ali manj vplivni sotrudniki nacizma. Zdi se nam, da bi bilo za prizadete najboljšje, če prostovoljno vrnejo, kar so si bili krivično in nepostavno prilastili.

List »Furche« piše k tej stvari: Država mora vedeti, kaj je prav. Do sedaj smo bili premalo pozorni na to, da je nekaj zamujenega. Najhujše, kar je nacizem zagre-

šil, je to, da je pomandral vsak red in zastupil javno pravno pojmovanje. To je bil njegov vlom v lastninski red. S pomočjo nekega roparskega sistema so kar čez noč pobasali zemljišča, kapitale, posestva, obrate ter dali ljudem, ki so bili stranki vseč. Splošno koristne družbe (Vincencijska družba, rokodelsko društvo in druge družbe) so oropali in izbrisali. Tudi kulturni zavodi (Mohorjeva družba) so šli isto pot. S tem premoženjem je hotel nacizem svoje pristaše poplačati in sebe varovati. Tretje leto že teče, kar je propadel nacizem, krivice in nacistična nasilja pa še niso popravljena. Postavni lastniki še sedaj niso dobili nazaj ukradene lastnine. Državno likvidiranje nacizma je obtičalo v zadovoljstvo ljudi, ki v slabosti države vidijo nekaj upanja zase ali povrnitev prejšnjega režima. Čas je že, da država popravi, kar je bil nacizem z nasiljem zagrešil!

APAČE

Izvanredna slovesnost nas je vzdramila, da se tudi mi enkrat oglasimo v »Koroški kroniki«.

Slovesnost smo obhajali dne 18. januarja letošnjega leta. Blagoslovili smo zvon, ki je preostal iz minule vojske. Žal nam je počil in smo ga morali dati preliti. Šest mesecev smo čakali, da nam ga je tovarna v Inomostu prelila v skorajšnjo prejšnjo velikost. Obrede blagoslovljanja so izvršili mil. g. prošt iz Podkarnosa, ki so v krasni pridigi v cerkvi pri drugi božji službi v globokih in krasnih besedah podali misli o trikratnem dnevnem zvonjenju. Apaški moški pevski zbor je zapel lepo pesem »Iz stolpa sem«. Trije šolarji so prav lepo in korajžno deklamirali primerne deklamacije. Naj navedemo tukaj naše pogumne šolarje po imenu in tudi vsebino deklamacij!

Prva je deklamirala Erna Strutz sledeče deklamacije:

Imeli smo zvonove, so bili fari v kras, a vzela jih je vojska, so zapustili nas. Smo dolgo žalovali, še zdaj nam je hudo, če mislimo na zvone, nazaj jih več ne bo.

Ko vzeli so zvonove, pustili en'ga le, ki naj bi nadomeščal zvonove druge vse. 5 let smo te imeli, tebe samega v stolpu tu, potem pa si nam počil in nič več dal glasu.

Iz stolpa smo te vzeli in dali v Inomost, tam prejšno so ti dali sposobnost in velikost.

Zdaj pojdeš spet v višine, iz stolpa zvonil boš, k molitvi in na delo nas vedno klical boš.

Vsi srečni in veseli te pozdravljamo, obljubo tole tebi mi vsi obetamo:

»Misli naše kvišku iz srčnih globočin povzdignili jih bomo, če klical boš iz lin.«

Druga je deklamirala Berta Podgornik sledeče:

Ti, blagoslovljen zvon, imaš zdaj moč, da hudourje od nas odganjaš proč.

Če v zadevi taki klical bodeš nas, molili bomo ozirajoč se na tvoj glas.

Če Bog poklical koga bo na oni svet, tvoj glas, o zvon, a žalostno zapel bo spet.

DESSETA REGELZA.

Sa ta mladi folk, Synove inu Hzhere, Hlapze inu Dekle.

Nobeden stan teh ludy ni v vezhi nevarnosti, koker so ti mladi ludie, sakaj ony imajo veliko svoje dushe sourashnikou.

»In jaz in Ančka imava za po vrhu še veliko svoje sreče sovražnikov«, je pomislil Marko, bral naprej in obstal pri besedah iz svetega pisma:

»En dober dar je ena dobra shena, leta dar bo dodilen timu, kateri se Boga boji k polonanju njegovih dobrih del.«

Marko je odrinil leščerbo in knjigo, naslonil glavo v dlani in razmišljal: »Boga se že bojim, pa premalo. Ampak. Dobra žena bo človeku dodeljena kot plačilo za dobra dela. In dobrih del nimam nič, prav nobenega, zato mi je bila Ančka odvzeta, namesto dodeljena.«

Volkun je vstal, šel do vrat, prijazno pomahljal z repom in čakal, kdaj se bodo vrata odprla. Marko v svoji zamišljenosti ni opazil, da je pes postal na nekoga, ki ga je začutil v veži, pozoren. Preverjen, da je prišla v hišo Manica ali Rozalka, se niti

Takrat pa hočemo pobožno v molitvi se rajnega brata, sestre vsi spomniti.

Nas, »žive«, v prvi vrsti klical boš in vabil, na delo, k molitvi, v cerkev nas povabil. Tvoj klic je božji klic in glas, ki vabil bo nas k Bogu vsaki čas.

Tretji je deklamiral Kristijan Božič:

Iz stolpa moral ti si iti, na novo dati se preliti.

V tovarni tam si bil prenovljen in zdaj na novo blagoslovljen

Zdaj pa pojdi gor nazaj na tvoj prejšnji stari kraj!

Tam poj, ti zvon iz stolpnih lin in vzbujaj na nebo spomin!

Veseli smo zopet našega zvona, na katerega smo tako težko čakali. Apaški g. dušni pastir se tem potom zahvaljuje vsem dobrotnikom, posebno botroma zvona Janezu Wolteju, pd. Rogarju, Ani Jagovc, pd. Jagovčinj in Hmelšah, in vsem, ki so kakorkoli sodelovali pri naši slovesnosti. Posebna zahvala gre cerkvenima ključarjema Jožefu Wolteju in Simonu Žmavcu. Vsem Bog plačaj!

STRPNA VAS

Strpinci se samo takrat oglasimo, kadar se hočemo pohvaliti, sicer pustimo druge vriskati in si dati od njih kaj v posnemanje povedati.

Na nedolžnih otročičev dan smo ob večernih pogovorih prišli do boljšega zaključka, kakor »štirje veliki« v Londonu. S ponosom smo ugotovili, da smo obhajali advent tako, kakor se spodobi za ubogljive, ki ne sučejo hudičevega kolovrata. Seveda nam je tudi lepo vreme pomagalo prenašati brez preje dolge zimske večere.

Na sveti večer so obiskali štirje veliki, bradati možje iz nebes vse pridne družine

Andrej Einspieler – narodni boritelj

Dne 16. januarja letos je minilo 60 let, kar je umrl Andrej Einspieler, narodni buditelj in boritelj. Rojen je bil 13. novembra 1813 v Svečah v Rožni dolini. Po dovršeni gimnaziji je stopil leta 1835 v celovško semenišče in dve leti pozneje je pel novo mašo. Nato je opravljal duhovno pastirsko službo po raznih podeželskih krajih, dokler ni postal (leta 1852) profesor verouka in slovenskega jezika na realki. Po dopolnitvi službenih letih je šel v pokoj in je umrl 16. januarja 1888.

Koroški Slovenci bomo njegov spomin najlepše počastili, če se bomo držali njegove oporoke, besed, ki jih je govoril eno leto pred smrtjo na svoji zlati maši, 21. avgusta 1887 v Svečah. Takole je povedal:

»Predragi mi rojaki slovenski! Zbrali ste se danes od vseh strani slovenske zemlje v starodavnem Korotanu, v moji rojstni vasi. Vesel sem, ko vidim, kako me od vseh strani obdaja moj ljubljani narod, za katerega je bilo moje srce, za katerega so delale moje roke.

Slomšek, prvi slovenski škof je v enem zadnjih govorov rekel sledeče: »Pustite Slovincem dve stvari, ki sta jim ljubi in dragi, kakor oči: Vero in materino besedo! To Vam tudi jaz danes priporočim: Sloven-

in jih bogato obdarovali. Kar pa je bilo srednje pridnih, ki so kaj pričakovali, pa niso dobili, so šli pa kar k prvi hiši v vasi, kjer je bilo sicer malo prostora, toda tem več smeha. Tam so res našli nebeške moze, ki so počivali od dolgega pota. Toda še tam so jih ljudje nadlegovali, kakor so se v zadnjem času pač naučili prosjačiti po uradih. Nebeški možje so imeli še nekaj zavojčkov z usmiljenja vredno vsebino, kakor: steklenica s cuclem, poleg drugih še smešnejših daril. Tolažilne besede si je pa itak vsak globoko v srce in za ušesa zapisal.

Tako smo preživeli predbožični čas, dokler nam gospod župnik niso zapeli: »Slava Bogu na višavah«, domači pevci pa nekaj lepih božičnih pesmi. Mir je sicer našlo nekaj duš, nam ga pa svet zaenkrat še ni mogel dati.

Sv. Stefan in Janez nam nista bila naklonjena. Šele praznik nedolžnih otrok nam je dal povod za glajenje podplatov. Vrnili se je dolgo in težko pričakovani Ramušev Rudi iz Rusije v domačo hišo, ki je od vigredi 1944 ni več videl. To veselje so seveda vsi mladi in še nekaj starih radi delili s srečno družino. Pozdravili so prav po domače in voščila so trajala od dvanajste do dvanajste ure, s petjem, harmoniko in plesom. »Šapanja« se je Rudi izognil. Spominjal se je pa še dobro stare navade in strpinskih krušnih peči, zato se je pokazal šele popoldne. Veseli starši pa so se po stari strpinski navadi pošteno rešili.

Sedaj pa, ko smo si srce malo olajšali, hočemo dati zaljubljenim parom nekaj časa, predno bomo poročali o strpinskem zagnanskem življenju. Castite bralce prispevka pa prosimo za posnemanje, da bomo tudi mi o njih kaj novega brali.

ci, ostanite verni! Vera je podlaga sreče za vsakega človeka, za vsak narod. Narod brez vere ne more biti stalno srečen.

Slovenci, ostanite pa tudi zvesti materi in besedi, slovenskemu jeziku. Ostanite Slovenci, zvesti Slovenci do smrti. Naj nas nasprotniki zmerjajo, obmetavajo z blatom ali napadajo s kamenjem — mi smo in ostanemo Slovenci. Vas pa prosim, da pomagajte po svoje in naše delo bo Bog blagoslovil, da slednjič zmaga pravična stvar. Dragi Slovenci, ne pozabite pa enega: bodite edini, ker v slogi je moč!

Kadar bom umrl in če bom prišel po božjem usmiljenju v nebesa, ne bom pozabil na Vas, dragi moji slovenski rojaki, ne bom pozabil dragega mi slovenskega naroda.

To je oporoکا velikega narodnega buditelja in boritelja za narodne pravice Koroških Slovincov. Po šestdesetih letih kar je govoril te besede, veljajo v isti meri danes, kakor so veljale pred šestdesetimi leti. Zato bomo Koroški Slovenci počastili njegov spomin in se oddolžili njegovemu neumornemu delu za narod, če se bomo ravnali po njegovih besedah: Slovenci, ostanite Slovenci in zvesti svoji materini besedi in veri!

»Joka vprašaj ali pa gospoda vikarja in nikar naju ne mōri še s svojo nabrano modrostjo, ko je že tako dovolj pusto!«

»Ančka! Moja Ančka!« Prijel jo je za roko.

Potem sta na vse pozabila in sta videla samo drug drugega in sta se dogovorila, da bo Ančka še prišla k Primoževim in da bo tudi Marko prišel k Podlipniku, kadar ata ne bo doma, da ne bodo ljudje opazili, da se Marko ogiblje Podlipnikove hiše. Tako sta se zagovorila, da je morala Rozalka opomniti Ančko, naj gre, da je ne bodo doma pogrešili. —

Marko je šel pogledat na Gojzdec k jami, ali se je kaj ujelo. Ko se je pod noč obrnil na Krniškem robu in se ozrl nazaj, je videl, da sta šla po njegovi in Volkunovi sledi dva volka in sta šele pod Skokom obstala.

»Nocoj ponoči ne bi rad hodil okrog,« je rekel Marko sam pri sebi.

Prav takrat je Podlipnica legla. Slabo ji je bilo in bolečine je čutila v črevesju in pot jo je oblivljal.

»Pa vendar ni od Ceneka nalezla«, se je ustrašil Podlipnik.

Ančka je skuhala in hitro dala večerjo, ukazala deklji pomiti in odšla k mami v kamro. Opomnila je: »Mama, če ni vročina.«

»Ni, Ančka! Moja stara bolezen je, ki jo čutim od takrat, ko je bil Cenek majhen.« Spet se ji je zavzdignilo.

Podlipnik, ki je stal ob koncu postelje, se je moral prijeti za končnico. Najlepši par konj bi bil rad dal, če bi žena imela vročino, namesto da jo je napadlo v črevesju. (Dalje prihodnjic)

pameti, ne po srcu, in bo srečevala Marka, ki se ne bo ženil, in ga ne bo mogla nikoli pozabiti, pa bo morala z drugim živeti in drugemu roditi otroke. Joj! Vseh sedmero mečev je bilo zasajenih skozi njeno srce, pa ni sebe nič milovala. Smilili so se ji le Cena in Ančka in Marko: »Ooo! Res. Vedno sem bila bolj navezana na Ančko kakor na Ceneka. Saj vem, da to ni prav. Pa, če bi bil Bog mene vprašal, koga naj vzame, bi bila dala Ančko, ne Ceneka. Ooo! Ljuba sveta Ana —«

Zašla je po opravih na zgornji vrh in naletela na ptičnico, v katero je lansko zimo lovil Cenek ščinkavce, senice in brgle, jih preživljal skozi najhujši mraz in potem spet vse spustil. Prinesla je ptičnico v kuhinjo in jo vrgla v ogenj: »Čemu naj bo pri hiši, če ni več Ceneka?«

Nič manj pusto ni bilo pri Primoževih. Kar molčali so; še Manica. Ko je nehala snežiti, ni Marko več strpel doma. Zadel je samotnežnice na hrbet in odšel po seno pod Srednji vrh. Vrnil se je prazen, ker so z živino pretrgali pot samo do Jezerc. Pa ni mogel čakati brez dela doma, kdaj zamrzne in bo držal sren. Nak. Preveč sta ga grizla žalost in jeza. Vzel je lopato in kramp in odšel z Volkunom na Gojzdec in se lotil na stečini volčje jame. — Še dandanes ni do vrha zasuta. — Dober teden se je mudil, preden jo je izkopal, ogradil in pokril in nastavljal vado: »Ko pomrzne in zima zares pritisne, ni zlomek, da bi ne premotilo kakega volka, da se ujame.«

Pritisnil je mraz. Sneg je tako trdo premrznil, da je sren držal konja.

Marko je vozil izpod Srednjega vrha seno na pripeljal na zadnjih samotnežnicah sena tudi riso, ki jo je bil ujel Podjavorom v

